

GHENDTSCHÉ-TYDINGHEN

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en
Historische Kring Gent v.z.w.

46e jaargang - nr. 6

november - december 2017

Afgiftekantoor: 9000 Gent X
Erkenning: P 2A 6154
Afzender: Goudstraat 12 - 9000 Gent
Verschijnt niet in juli en augustus

Een warme oproep

Binnenkort gaat ons geliefd tijdschrift vol goede moed zijn 47ste jaargang in.

Ondanks deze eerbiedwaardige leeftijd is het tijdschrift springlevend. Ook in deze tijd van internet en overstelpende mogelijkheden om geïnformeerd te worden, is er nood aan een degelijk, aangenaam en rustig weglezend tijdschrift op papier over het Gentse verleden, vooral het niet zo heel verre verleden zoals ervaren door gewone mensen.

De abonnementsprijs willen we zo laag mogelijk houden (15 euro, zie achterkaft).

En we doen, zoals Hugo Collumbien zo succesvol deed, een warme oproep om ons echt te steunen en de werkelijke kostprijs (25 euro of meer) te betalen.

Het is immers door de zeer gewaardeerde hulp van de vele steunende leden die 25 euro betalen en vooral de beschermleden (30 euro of meer) dat Ghendtsche Tydinghen zo succesvol blijft.

Ook wie al lang zijn betalingen via internet bankieren of aan de betaalautomaat doet, vindt in dit laatste nummer van 2017 een overschrijvingsformuliertje.

De ervaring leert dat dit visuele geheugensteuntje de beste manier is om op handen zijnde overschrijvingen niet te vergeten.

Nog beter is echter de betaling meteen in orde te brengen of bij 'absoluut niet vergeten' te leggen.

Je bespaart ons zodoende ongelooflijk veel tijd, moeite en... kosten. Waarvoor onze welgemeende dank.

Frank Gelaude, voorzitter

Adrien Brysse, Luc Devriese, Greta Van Goethem, redactie

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

46e jaargang nr. 6

november - december 2017

Inhoud

- Dagboek te Gent in 1944 bijgehouden door Raoul van Caenegem.
Deel IV augustus en september: de bevrijding.
R. van Caenegem. 322
- Een kleine Gentse stokers- en brouwersgeschiedenis aan de
Apostelhuizen - Koepoortkaai (1831 - 1929). Aflevering 6. Bedrijf in
een snel veranderende brouwerijwereld (van 1892 tot 1914).
Marc Hanson. 330
- Criminaliteit in Gent in de vorige eeuw. Uit een politierapport (1955).
Deel 3. Oorzaken en uitlokkende factoren. 337
- Verkoop van brandewijn en 'levende waters': enkel op straat (1577-1601). 346
- De bombardementen.
Eric Vermeirsch. 349
- In en om de cinema's aan 't Zuid.
Francine Somers. 352
- Leiekaai, een laatste stukje van de buitenste Oude Leie.
Frank Gelaude, Luc Devriese. 355
- Zu 't één en tander van nen euwen azent van Gent.
Rudy Duprez. 360
- Bijenteelt in de Gentse Sint-Baafsabdij.
Marc Hanson. 370
- 'juffrouw – zang – de – les' musiceert en vertelt.
Marie - Jeanne De Smet. 377
- Ghendtsche Tydinghen en Van Mensen en Dingen: zusterbladen?
Adrien Brysse. 377
- Lezers aan het woord. 381
- Beschermleden 2017 - Steunende leden 2017. 387
- Gentse monumentale deuren. 392
- Inhoud 46ste jaargang 2017. 397

DAGBOEK TE GENT IN 1944

BIJGEHOUDEN DOOR RAOUL VAN CAENEGEM

Deel 4. Augustus en september: de bevrijding

R. van Caenegem

Dinsdag 15 augustus

Het signaal voor de grote bevrijding. Door de landing in Zuid-Frankrijk begint een tijd van verbazend snelle opmars zodat eind augustus de Geallieerden reeds de Zwitserse grens bereiken - dank voor groot deel aan maquisards. Terwijl door meesterlijke omsingeling de Amerikanen het VIIe leger Duitse uitschakelen, wordt Parijs door partizanen bevrijd, er wordt lang gevochten gedurende gans de laatste volle week van Augustus en tenslotte is de stad gezuiverd. In onze streken wordt soms gemित्रailleerd doch 't is maar weinig. De ravitaillering loopt normaal. Dan komen twee grote kloppen: Roemenië stopt en Bulgarije volgt (24 en 26 augustus). Hiermee krijgt Duitsland den genadeslag in den Balkan.

In de avond van 30 augustus horen we het volgende: 1. Chateau Thierry - Vitry - Châlons sur Marne - Reims-Soissons - Rouen bevrijd. 2. Vooruitgang over de Seine - 25 km. ver tussen Rouen en Le Havre. 3. Ploesti ontzet, 30 km. van Bukarest.

De Engelse zender verwittigt Duitsland: zo ge gas gebruikt – en we weten dat ge dit voorbereidt - weet dat de represailles gereedliggen! Daarmee staan 'ze' op 60 km. van de Belgische grens. Ge begrijpt in welke spanning we leven!

Donderdag 31 augustus en vrijdag 2 september

Verdere vooruitgang. Verteld wordt: De Engelsen zijn de grens over?! We zijn in spanning. Voortdurend stromen dag en nacht camions Duitsers in richting Dendermonde of Antwerpen.

Zaterdag 2 september

Rond tien u. in den avond horen we een zwaren slag die bij zus Mimi enkele ruiten verbrijzelt. Daarop begint het in gans de stad te knetteren, losse scho-

ten, reeksen van mitrailletten(eusen), zwaardere bonken. Ik ga met ma van Ekkergem naar ons huis door een stad vol schotengeluid. We gaan voorbij Duitse kolonnes met op de spatborden mannen met revolvers in de vuist of mitrailletten. Het zijn partizanen die aanvallen uitvoeren of Duitse kolonnes. Ze hebben spijtig niet veel uitgehaald: rond 9.30u. nam alles veel af. Rustig was verder de nacht.

Zondag 3 september

Alles rustig bij 't ontwaken. Er passeren nog kolonnes. 's Namiddags gaan we te voet naar De Pinte. Wanneer we na 'n rustige reis weerkeren - we zagen op de baan één Duitser - zien we verscheidene branden in de stad. De entrepot van de voorhaven is met toelating van de Duitsers geplunderd door de bevolking. Op de dok is één over en weergeloop van een wriemelenden hoop mensen geladen met kasten, stoelen, tafels, potten, pannen, borstels enz. We kaarten om den tijd te verdrijven. Rustige nacht.

Maandag 4 september

Zenuwachtig trappelen we rond. We verwachten de Engelsen en ze komen niet. De Duitsers zitten met kanonnen aan de Dampoort, op de Sint-Jorisbrug en overal. Ik haal kogels uit de loopgracht. In den namiddag breken we de Duitse versperringen van prikdraad af en doen heel wat hout op. We zouden er later nog veel meer hebben, maar niet van Duitse versperringen helaas! We kaarten weer. Zien branden.

Dinsdag 5 september

's Morgens werken we wat aan de versperringen om brandhout te verzamelen. 's Namiddags kaarten we. Er wordt geschoten en 't brandt naar den Dok toe. Rond 5 u. arriveren Duitsers die de grachten aan de Dampoortbrug bezetten met een kanon. We gaan eens kijken, maar we worden weggejaagd onder bedreiging met handgranaten. Verteld wordt dat de Engelsen in Zwijnaarde staan. Vol onrust gaan we tenslotte slapen. Ikzelf blijf gans gekleed op om een oogje in 't zeil te houden en warempel rond 9u. komt een Duitse vrachtwagen vóór de deur en in de schemering zien we de mannen kistjes op de ijzeren spoorwegbrug dragen. Dat wordt gevaarlijk! Daarbij hoorden we zware slagen in de stad en we trokken naar de kelder. We wachtten en wachtten. 't Verveelde pa en hij ging in den zetel in de eetplaats een dutje doen. Ma zat op een stoel en ik op een kussen op den keldertrap. Terwijl ik een appeltje

Afb. 1. Engels verkennervoertuig aan het Stadhuis
(fotocollectie DSMG, Begijnhof, Sint-Amansberg).

knabbelde weerklonk plots een vreselijke slag, onmiddellijk bracht ik de handen om het hoofd, zware slagen van neervallend plafonneersel, gekraak van hout, doffe bonken van balken, bovenal verschrikkelijk lawaai van verbrijzeld glas samen met dit der neergesmaakte deuren. Dat alles in enkele seconden. We zaten versuft doch ongedeerd. Met moeite braken we uit den kelder en zagen wat ik tracht te beschrijven: de voordeur neergesmaakt op den beneden-trap, bij de deuropening plafonneersel, ruiten uit van tussendeuren. In de eet-plaats een vensterkozijn op de vloer, stukken glas, plafonneersel, hout. Boven verwoesting in het salon, venster en plafond weg, tafeltje en stoelen onder elkaar geslingerd, persienne in stukjes verspreid. Slaapkamer van pa en ma: bed bedolven onder plafonneersel, kleerkas ingestort onder gewicht van dit goedje, vensterkozijnen uitgeslagen, alle kaderkes, lampjes, weg en kapot, souvenirs. Bij de burens: mijnheer De Meyer: lelijk gekwetst aan hoofd, been, enz. Madame ook. Schoonbroer Albert wonde in 't hoofd. We lopen over en weer zonder iets te doen. Bij de Dampoortbrug zien we daar kisten munitie. Vrezende dat de Duitsers deze brug ook rap gingen opblazen trok ieder zich in de kelder terug en daar begon een zenuwslopend wachten naar den groten klop, wachten dat ruim 4 u. duurde. Ondertussen hoorden we voortdurend

zware en lichte slagen: de Duitsers beschoten de Sint-Pieterswijk. Plots, midden de grootste stilte: een zware slag, de Dampoortbrug is eraan. Geen nieuwe schade. Iedereen loopt op straat rond: zal ook de Kasteelbrug springen? We denken: Ja. Na enkele zware slagen (o.a. Twee Bruggen) gaan we weer schuilen in den kelder. De minuten slepen traag voort, we eten wat, warmen wat koffie op het petrolvuur en rond 5u30 houd ik het niet meer uit en ik begin in mijn kamer op te ruimen. Een nieuwe elektrische lamp geeft licht. Ik raap de stukken plafond op, in den emmer, laten zakken met lange koord, ma neemt aan, keert uit, en opnieuw. Dan beddegoed uitslaan, opvegen. Deze kamer is bruikbaar (de ruiten waren gaaf gebleven).

Idem op ma's kamer. Rond 11u is ook deze in orde. Pa en ma hebben de keuken gereinigd en den salon. We eten smakelijk. Alles was rustig. Reeds waren enkele driekleur vaandels verschenen, er kwamen er steeds bij - 13 u. in de *Dampoortstraat* een pick-up speelt 4, 5 keren de Brabançonne en we vernemen de Engelse tanks aan 't stadhuis (afb. 1). We zijn bevrijd... maar niet van allen kommer. Dat gingen we ondervinden. Het opgetogen volk juicht, zingt, zwaait met vlaggetjes. Wij delen niet in de vreugde. We leggen ons dak toe zoo goed mogelijk doch we hebben gebrek aan pannen. We slapen in ons bed, maar 't begint te regenen en we krijgen natte op ons: 't dak is immers niet gans toe.

Afb. 2. De tommies Mo Hunt, Bill en Tom in 1944 ergens op een zwaar gehavende Gentse binnenkoer (familie Van Huffel, fotocollectie DSMG).

Donderdag 7 september

Bij 't opstaan krijg ik natte druppels op mijn schouders, mijn bed is nat, mijn kleren ook. Binst den nacht zijn obussen op den St. Pieters wijk neergekomen. De Duitsers hebben zich ten Noorden der stad verschanst (zie *De Gentenaar* 7 September). We horen schieten overdag. Doch gaan rustig slapen. Binst den nacht worden we weer beschoten (we zitten uren in de kelder).

Afb. 3. De piepjonge Sonja Gyselinck, helemaal niet op haar gemak, mag poseren op een Engelse moto voor de ouderlijke woning aan de Huidevetterskaai (foto 1944, privé collectie).

Vrijdag 8 september

We zien Tommies formidabele tanks. We zien de Witte Brigaden: deze heet O.F.F.I. (Onafhankelijkheidsfront- Front de l'Indépendance). We zien dezen weer in de loopgrachten gereed zitten, want de Duitsers hebben tegenaanval- len gedaan en zijn vooruitgekomen. Na een tijd worden ze teruggeworpen doch klampen zich vast aan de Grasfabriek (Wiedauwkaai) en de noordwijken der stad. Er wordt heftig geschoten. Er zijn obussen gevallen in de Antwerpse Steenweg, de Oostakkerstraat (nu *Engelbert van Arenbergstraat*), achter St. Macharius, in de Tolhuisdreef, Meerhem, Berouw, enz., enz.

's Avonds willen we eens in stad gaan, doch 't geschut wordt zoo heftig dat

Afb. 4. Dit Duitse kanon (280mm) opgesteld op een spoorwegwagon werd 's nachts van bij het nog niet bevrijde Zelzate dichterbij de stad gereden die daarmee nog dagenlang beschoten werd (notitie van de schenker André H. Van Hee in de fotocollectie DSMG).

Afb. 5. Ook aan Sint-Jacobs (begin Steendam) vielen enkele dagen na de bevrijding van Gent nog slachtoffers door bominslagen van het kanon te zien op afb. 4. Paniekzaaijerij was het enige motief, vertelde wijlen André Verbeke, die de foto uit zijn collectie destijds voor reproductie ter beschikking stelde.

we terugkeren. We leggen een matras beneden en slapen in den kelder. Een veelbewogen nacht. Zeer goed kenden we nu de gevaarlijke geluiden: een wel bepaalde slag bij 't afschieten, het overluiden fluiten en de verbrijzelende slag bij 't vallen. Voor de schade: zie *De Gentenaar* 9 September.

Zaterdag 9 september

Geweldig geschut den gansen dag, veel troepenbeweging. Ik ga wat provisie halen die weggestoken zat en onderweg vallen enkele obussen zeer dicht bij mij. Terwijl ik in de Molenaarstraat ben, valt er een in de Gerststraat en later terwijl ik in de Ottogracht ben, valt er een in de Speldenstraat, er zijn doden. Ik ben blij thuis te zijn. We praten den gansen avond met Engelse soldaten (afb. 2 en 3). Er wordt hard gevochten in 't Noorden. De Duitsers vechten geweldig hardnekkig en bij oorverdovende artillerieduels, we zien branden (hoge steekvlammen). Onder begeleiding van zware ontploffingen gaan we slapen in ons kelderhol.

Afb. 6. Een afdeling van de witte brigade leidt zwarten op aan Klein Turkijen (fotocollectie DSMG).

Zondag 10 september

De strijd blijft hevig doch verwijdert zich van de stad. De nacht was iets rustiger. We blijven, zoals iedereen, lekkertjes thuis en hebben één troost: we eten smakelijke pannekoeken. 's Nachts worden we vergast op een concert voor

fluiten en zware trommels. De schade is aanzienlijk, o.a. bij Van Bastelaere aan St. Jakobs (afb. 4 en 5), in de St. Annakerk, op het Casinoplein, enz. (Zie *Vooruit* 10 September, ook voor bijzonderheden over de gevechten rond Gent).

Overal worden nog zwarten aangehouden: ze worden met de handen omhoog opgeleid en sommige behangen met kadertjes van Hitler, enz. (afb.6).

Slot (red.)

Daarmee eindigden de bange oorlogsjaren die voor de meeste Gentenaars, waaronder de hoofdrolspeler in dit verhaal, gelukkig afliepen. Daarmee eindigt dit zeer persoonlijke relaas van het laatste oorlogsjaar zoals beleefd door een tiener, nu prof. em. Van Caenegem, die we ten zeerste danken.

Maak reclame voor GT!

*Ghendtsche Tydinghen is veel te weinig bekend.
Zelfs mensen die zich bijzonder interesseren
aan onze stad weten dikwijls niet
dat dit tijdschrift bestaat ...*

*Spreek ze er over aan. Verwijs hen naar de website.
Geef hen een oud nummer te lezen
of bezorg ons hun adres en we steken meteen een
gratis proefnummer in hun bus.*

Mond tot mond reclame is de beste publiciteit!

STOKERS EN BROUWERS AAN DE APOSTELHUIZEN - KOE- POORTKAAI (1831 - 1929)

Aflevering 6. Bedrijf in een snel veranderende brouwerijwereld (van 1892 tot 1914)

Marc Hanson

Het blijft in de familie (1892 - 1900)

Vrijgezel Ernest Octave Van Oudenhove overleed op 14 april 1892, 46 jaar oud. In een handgeschreven testament van 1 juli 1889 had hij zijn enige nog in leven zijnde zuster Victorine Françoise Marie tot zijn algemene erfgename benoemd, mits aftrek van het voorbehouden erfdeel (een vierde van zijn vermogen) voor zijn moeder Honorine Constance De Mets. Als bijna tachtigjarige woonde zij in bij haar zoon aan de Koepoortkaai. Na validatie door de voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg van het arrondissement Gent, werd dit testament op 30 april 1892 neergelegd bij notaris Charles De Weert te Gent. Op 7 mei ging moeder De Mets akkoord met de uitvoering van het testament. Hierna kwam haar dochter voorlopig in het bezit van de testamentair beschikte goederen, waaronder de brouwerij. De feitelijke verdeling zou pas een paar jaar later volgen.

Victorine Van Oudenhove was op 16 juli 1883 met contract gehuwd te Gent met Théophile Charles Joseph Ninitte (Gent 1840 - Brussel 1921), de oudste zoon van Joseph (toen al overleden) en Anne - Cathérine Blom. Naast haar toekomstig erfdeel bracht Victorine nog meubels, gesigioneerde kunstwerken, aandelen en obligaties ter waarde van 40.000 fr. in. Verder zou ze van haar moeder zolang die leefde, een jaarlijkse rente van 1.600 fr. ontvangen. Tot 1886 woonde het echtpaar in Gent waar Théophile als officier – in 1857 was hij zijn succesvolle militaire loopbaan begonnen als leerling aan de militaire school te Brussel – werkzaam was. Hier werden zijn zonen Charles Ernest (1884) en Robert Alexandre Joseph (1885) geboren. Een week na zijn benoeming tot majoor (06.04.1886) verhuisde het gezin naar Brugge, maar het volgende jaar trokken ze naar Elsene na zijn aanstelling tot hulpcommandant aan de hoofdstedelijke militaire school (07.05.1887). Daar werd hun derde zoon, Lucien Ernest Paul, geboren op 16 juni 1888. Later zou hij nog verder carrière maken in het leger (afb. 1).

Het voortijdig overlijden van brouwer Van Oudenhove liet de brouwerij ver-

weesd achter, maar het werk duldde geen uitstel. In 1893 werd er een nieuwe stoommachine van acht pk geplaatst, die het stoomtuig uit 1881 verving. Aanvraag en toelating gebeurden nu op naam van de weduwe Van Oudenhove, Koepoortkaai 58. De Wegwyzers van Gent hebben het van 1893 tot en met 1900 verkeerdelijk over de brouwerij van de weduwe E. Van Oudenhove. Die weduwe kan niemand anders geweest zijn dan de moeder van Ernest, die tot aan haar dood in 1900 in het brouwershuis zou blijven wonen. De tachtigjarige dame runde natuurlijk de brouwerij niet, maar via haar werd de naambe-kendheid gecontinueerd. Haar dochter, die in Elsene woonde, kwam haar oude moeder geregeld per trein bezoeken. Wellicht liet zij zich actief in met het (financieel) beheer van het bedrijf.

Bij notariële akte van 10 mei 1895 werd de nalatenschap van brouwer Van Oudenhove definitief vereffend en verdeeld, met uitzondering van zijn onroerende goederen (huizen en enkele stukken land) in de buurt van Ninove. De verkoop en verdeling daarvan was al het jaar voordien gebeurd. Zijn moeder – zij ondertekent met VC (Veuve Charles) Van Oudenhove – ontving haar wet-telijk vierde deel oftewel 41.662,59 fr. Zus Victorine (mevrouw Th. Ninitte) kreeg per 1 januari 1895 in volle eigendom: de brouwerij met alle materieel en toebehoren, het brouwershuis en het magazijn met zolders voor de opslag van de belangrijkste grondstoffen. Verder zeven huizen langs de Koepoortkaai en evenveel langs de Zakkebandstraat, huizen die al vele jaren bij de brouwe-rij hoorden en verhuurd werden aan (een deel van?) het eigen personeel. Ten slotte nog tien huizen in Gent, Gentbrugge en Destelbergen, bijna allemaal ‘herbergen’.

Uit de vergelijking van de toenmalige kadasterplannen (zie afb. 4 in deel 4 in GT 2017 nr. 3) met dat van 1927 blijkt dat de brouwerij met de erbij horende huizen qua oppervlakte/omvang niet veel meer zou vergroten na 1895. In de volgende jaren zou haar eigendom alleen in noordelijke richting nog wat uitbreiden tot aan de Zakkebandstraat, die dan de grens zou vormen met brouwerij Meiresonne aan de andere kant van die straat. De oppervlakte van de brouwerij besloeg in 1895 11,68 are. Naast de eigen mouterij omvatte zij in hoofdzaak de brouwzaal met de brouwketels en drie koperen kookketels, een ruimte voor de graansoortermachine en de moutbreker, een kuiperswerk-plaats en een machinekamer voor de nieuwe stoommachine en een stoomge-nerator van 12 pk. Verder het biermagazijn, een magazijn met twee zolders voor de gedroogde mout, een hoppekamer, bergplaatsen (schuren) voor bier-wagens, karren, tonnen, jutezakken en allerlei klein gereedschap. Ten slotte een paardenstal met alle toebehoren en tuig voor de drie paarden. Een windas

tilde de zware biervaten uit de kelders om ze op de bierwagens te laden. In 1895 lag de bierproductie lager dan tien jaar eerder, want de hoeveelheid bier in het magazijn bedroeg toen maar iets minder dan de helft van die in 1885. De capaciteit van het leeggoed was eveneens met ongeveer de helft teruggelopen en een voorzichtige extrapolatie op basis van één maand te betalen accijnzen in 1894 wijst ook op een daling. Die dalende trend zal ook bevestigd worden door productiegegevens uit het begin van de twintigste eeuw. Het wegvallen van de gedreven bedrijfsleider kan een rol hebben gespeeld, maar misschien was de brouwerij zich meer gaan toeleggen op het mouten. Het is opvallend dat de voorraad mout in zakken in 1895 meer dan driemaal hoger was dan tien jaar eerder. Er lag ook een voorraad van 54.180 kg gerst, de grondstof voor het mout, in het magazijn. Het is best mogelijk dat het bedrijf nu ook geld verdiende door de verkoop van mout aan kleine brouwerijen.

In die tijd brouwde de brouwerij drie soorten bier, alle van hoge gisting. De traditionele Gentse 'uitzet': een donkerbruin zoet bier met een laag alcoholpercentage, dat meestal als tafelbier ('bière simple') gedronken werd. Het kostte eind negentiende eeuw 12 fr. per ton. Dan was er het du(o)bbelbier, dat 15 fr. per ton kostte. Het werd in principe gebrouwen met dubbel zoveel mout en het alcoholgehalte schommelde tussen de vijf en de zes procent. Ten slotte brouwde de brouwerij (wed. C) Van Oudenhove een kwalitatief beter bewaarbier, dat een à twee jaar goed bleef en praktisch uitsluitend in het koude seizoen werd gebrouwen. De bewaartermijn werd onder andere verkregen door het gebruik van (Duitse, Tsjechische) hop van topkwaliteit met een zeer goede antiseptische werking. Door de gebrekkige koeltechnieken was het brouwen en opslaan van een goed bewaarbier geen eenvoudige opgave.

Onder stevige leiding van Camiel Willems (1900-1914)

Op 20 april 1900 overleed Honorine De Mets, de bejaarde moeder van wijlen brouwer Ernest Van Oudenhove in het grote brouwershuis aan de Koepoortkaai. Voor haar dochter Victorine, die de brouwerij van haar broer had geërfd, viel hierdoor de belangrijkste reden weg om geregeld in Gent te verblijven. Haar echtgenoot, die een paar jaar daarvoor bevorderd was tot generaal-majoor en het bevel voerde over de tweede infanteriebrigade, had minder dan ooit tijd om zich bedrijfsmatig met de brouwerij in te laten. Daarom gingen de eigenaars op zoek naar een geschikte persoon die de dagelijkse leiding van de brouwerij op zich kon nemen.

Carolus Camillus (roepnaam: Camiel) Willems (Gent, 1873 - Gent, 1942) was

de man die de job kreeg toegewezen. Als kastelein wist hij iets af van bier en als boekhouder zou hij ervoor kunnen zorgen dat de financiën van de brouwerij op orde bleven. Bovendien kende de familie Willems de brouwerij en haar eigenaars toen al enkele decennia en omgekeerd. Carolus Ludovicus, de vader van Camiel, was in 1868 uit zijn geboorteplaats Lochristi naar Gent verhuisd om er brouwersknecht te worden bij J. Spilthoorn. Onder Ernest Van Oudenhove maakte hij promotie en schonk hij koffie en bier in een etablissement van de brouwer in de drukke Statiestraat (nu Zuidstationstraat). In januari 1896 was zijn zoon Camiel begonnen als kastelein in een andere 'herberg' van de familie Van Oudenhove, die nog was gebouwd door Ernest. Op 9 januari van dat jaar was hij getrouwd met Pauline Marie De Coninck, de dochter van een ongeletterde schoenmaker.

In 1900 promoveerde hij van cafébaas tot brouwerijbaas ('bestuurder'). Anderhalve maand na het overlijden van de weduwe De Mets nam hij zijn intrek in het brouwershuis. Zijn nieuwe woonst onderstreepte niet alleen zijn verantwoordelijke functie, maar maakte dat hij ook haast permanent beschikbaar was voor het bedrijf. Vanaf 1900 staat de brouwerij ook onder zijn naam vermeld in de Wegwyzers van Gent. Er werden echter geen andere aanwijzingen gevonden dat de brouwerij toen ook onder zijn naam bekend stond in de stad. Hij was ten slotte geen eigenaar. Bleef de naam Van Oudenhove in de volksmond verder leven?

Toen Camiel Willems de leiding van de brouwerij op zich nam, kende de brouwerijsector een voorspoedige periode, die was ingezet na de langdurige landbouw- en industriecrisis in België van 1873 - 1895. Deze groeiperiode viel samen met een heropleving van de economie in heel België, vooral in Wallonië, maar vanaf ca. 1900 was er ook in Vlaanderen een geleidelijke opgang te merken. Die was onder andere te danken aan de vernieuwde expansie in de textielsector met de Gentse gemechaniseerde katoen- en vlasindustrie als sterke draaischijf. Ze trok duizenden arbeiders aan zodat de stad met de enorm snelgroeïende randgemeenten al gauw meer dan tweehonderd-duizend inwoners telde. Deze snelle bevolkingsgroei zien we trouwens voor heel België. Die groei verruimde natuurlijk de afzetmarkt voor de Belgische volksdrank par excellence. De stijgende lonen en koopkracht zorgden voor een stijging van de Belgische bierconsumptie per capita tot 2201 in 1900. Er was toen blijkbaar een saturatiepunt bereikt want daarna begon het verbruik geleidelijk te dalen om door de oorlog een steile duik te nemen.

Die voorspoedige periode lokte nieuwkomers. In 1900 waren er in België al 3.223 brouwerijen. In het recordjaar 1907 liep dat aantal nog op tot 3.387 of

gemiddeld één brouwerij per tweehonderd inwoners. Gent alleen al telde bijna honderd brouwerijen. Daarmee evenredig steeg ook het aantal cafés in België naar ca.198.000. In Gent waren er 2.807 in 1890 (1 op 53 inwoners) en in 1910 3.329 (1 op 50 d.i. boven het nationaal gemiddelde). Deze kwantitatieve groei ging ook gepaard met allerlei innovaties – die meestal maar traag en op beperkte schaal ingang vonden – zoals het introduceren van pilsbieren met de erbij horende nieuwe koeltechnieken, de toename van flessenbier en het hier en daar vervangen van stoommachines door diesel- of elektromotoren. Rond 1900 werd er onder de Belgische brouwers een wedstrijd uitgeschreven om bieren op de markt te brengen die konden concurreren met de ingevoerde buitenlandse pilsbieren. Op die manier ontstond de ‘spéciale belge’ (bijvoorbeeld Palm, De Koninck, Vieux Temps) als vaandeldrager van deze biersoort. De sterke groei van het aantal bedrijven had ook nadelen. De koek moest onder steeds meer bedrijven worden verdeeld zodat de concurrentie scherper werd – niet in het minst in Oost - Vlaanderen dat ca.1900 ruim 530 brouwerijen telde – en de meeste brouwerijen maar een bescheiden productie haalden. In 1900 bedroeg de gemiddelde jaarlijkse productie van de Belgische brouwerijen per bedrijf 4.399 hl. Die kleinschaligheid gold trouwens niet alleen de bierindustrie. Rond 1900 behoorde 95 procent van de industriële ondernemingen in België tot de ambachtelijke sector of de kleinindustrie. Veel van die kleine brouwerijen wilden, durfden of konden niet overgaan tot serieuze kapitaalsinvesteringen die nodig waren om de nieuwe (koel)technieken in hun bedrijf te introduceren. Vooral na de moeilijke periode van de Eerste Wereldoorlog zouden zij massaal afhaken.

De beschreven groei van de sector verliep zeker niet vlekkeloos. Geregeld protesteerde de Algemene Federatie van de Belgische brouwers tegen een (dreigende) verhoging van de accijsrechten, een gevoelig punt bij de bierproducenten. Rond de eeuwwisseling ondervond de sector nadeel van de invoerrechten op haver – elke brouwerij had paarden voor het biervoer – en koolzuur(gas), terwijl een nieuwe wet op de stokerijen een einde had gemaakt aan de winstgevende verkoop van de draft. Soms waren er grote schommelingen van de graanprijzen door internationale (politieke) verwickelingen en dure hopteelt door late of (half) mislukte oogsten van de gevoelige hopteelt. In april 1903 stuurde de Federatie een petitie met 2.587 handtekeningen – ook Camiel Willems ondertekende – naar Kamer en Senaat om uit te leggen waarom de brouwers fel gekant waren tegen een invoerrecht op vreemde hop, dat door de hoptelers werd gevraagd. De petitionarissen beargumenteerden dat de hopteelt zeer beperkt was naar omvang en spreiding (vooral ten oosten van Aalst, waar hij zeer recent weer wat nieuw leven werd ingeblazen!). Daarom

was de inlandse productie onvoldoende en voor bepaalde biersoorten was zelfs de kwaliteit ontoereikend, zodat de brouwers aangewezen waren op Duitse en Tsjechische hopsoorten. Het kon toch de bedoeling van de overheid niet zijn om indirect de prijs van 'la boisson du peuple' te verhogen!

Op basis van de jaarlijkse stortingen van de Gentse brouwerijen in 1903 en 1906 (zie tabel) stond de brouwerij 'Willems' op de zeventiende plaats in het rijtje van bijna honderd brouwerijen in Gent en de randgemeenten. Ze behoorde nog tot de grotere Gentse bierproducenten, maar had ondertussen de buurbrouwerij, die in 1896 van Alexis was overgenomen door de broers Bonne (niet 'Boon' zoals in de lijst), moeten laten voorgaan. In vergelijking met 1903 was de productie drie jaar later nog lichtjes gedaald. De brouwerij was zeker niet de enige daler. Dat was ook het geval voor bijna de helft van de brouwerijen waarvoor in de tabel vergelijkingsmateriaal aanwezig is.

Zo maken ze die niet meer: luitenant-generaal Theophile Ninitte (1840-1921) in gala-uniform: (foto uit 1904, Legermuseum Brussel, documentatiecentrum, Fotocollectie II C 680). Via zijn vrouw Victorine, zus van brouwer Ernest Van Oudenhove werd hij mede-eigenaar van de brouwerij (firma) van Oudenhove. Na zijn dood werden de drie zoons in onverdeeldheid eigenaar van de familiebrouwerij en het huizenbezit.

We hebben hierboven al enkele mogelijke oorzaken vermeld. Daaraan kan nog de lichte economische inzinking in die tijd worden toegevoegd. Slechts goed 27 procent (21 op 77) van de brouwerijen konden hun productie (fors) doen stijgen. Bij de rest bleef ze min of meer gelijk. Tot er eventueel tegenge-

stelde gegevens opduiken, ziet het ernaar uit dat de bierproductie van de brouwerij Van Oudenhove/Willems na 1892 een dalende trend vertoonde, waarschijnlijk tot aan de Eerste Wereldoorlog. Over de moutproductie werden geen verdere gegevens gevonden. Wellicht behoorde de familiale brouwerij tot die bedrijven die eerder werkten op routine en niet resoluut durfden overstappen op de nieuwe(re) technieken, die een gedurfde kapitaalsinvestering vereisten. Dat de eigenaars, die in Brussel woonden, het bedrijf zelf niet leidden, zal hiertoe ook geen stimulans zijn geweest.

Tabel 1. Belangrijkste Gentse brouwerijen gerangschikt volgens hun stortingen (kg mout) in 1903.

Uit: Strijpens, H., 2000, *De mouterij De Wolf-Cosijns* in Aalst. Deel 4. p. 64, fragment

Heugebaert	441.520
Dieteren	387.475
Deronne frères	349.008
Meuleman	282.300
De Meyer Jean	261.800
Van Geert	220.050
Van Goethem Basile	212.250
Saverijs	210.600
'La Lys' Labiau	182.350
Bailliu	180.550
Akkerghem	176.100
Migom Désiré	159.500
Laclercq-Verhulst	154.170
Dupont Polydore	152.400
Boon(e) frères (Alexis)	144.900
Van der Haeghen	140.700
Willems (Van Oudenhove)	103.550

Correctie: In de inhoudsopgave van het vorige GT nummer werd de aflevering 5 over de brouwers foutief nr. 4 genummerd. In de algemene inhoudlijst van de jaargang 2017 in dit nummer wordt dit gecorrigeerd.

CRIMINALITEIT IN GENT IN DE VORIGE EEUW

Uit een politierapport (1955)

DEEL 3. OORZAKEN EN UITLOKKENDE FACTOREN

Drank en Vrouwen

De Belg is fier op 't feit dat hij wereldrecordhouder is voor verbruik van bier. We zagen dat Gent thans 1746 herbergen of drankgelegenheden en 655 opgegeven likeurwinkels telt. En de meeste uitbaters van deze zaken leven 'dik' op de opbrengst. Als men ziet het karig aantal personen die er zich heen begeven, stemt dit tot nadenken. Zeker het beroep van 'cafébaas' is niet steeds rooskleurig. Ze dienen te lachen zelf met de onnozelse praat van een dronkaard of halfdronken persoon, maar dit sluit niet uit dat ze daarmee hun kosten dekken en leven. Oneerlijkheid zal dan wel in sommige gevallen er de reden toe zijn.

Afb. 1. Vanderdonckdoorgang gezien vanuit de Schepenvijverstraat in de jaren 1960-70.

In de achtergrond de toegang tot de Brabantdam, een van de twee overdekte delen van die Y-vormige 'passage'. Met café Belgrado en 't Nieuw Kantientje (foto verzameling Vollaert).

Wie zegt herberg spreekt ook van meer verdachte gelagzalen waar achter wazige of dikke gordijnen men liefst alleen komende heren ziet en waar de dame of de dienstster of de kashoudster alles in 't werk stelt om die heren al de gewenste en verwachte 'genoegens' te schenken tegen klinkende munt. Dit soort liefdewinkels en plezante cafétjes (afb. 1 en 2) zijn te Gent meer geconcentreerd in 't stadscentrum (Zuid) en rond de haven. De uitbaters en hun dienststers zijn op hun manier mensenkenners. Pornografische beelden of afbeeldingen, sterk opzweepende dranken of andere verdovingsmiddelen (cigaretten met marihuana bv.), provocerende kledij of houdingen, onzedige of woordspelende gesprekken, worden gebruikt om de geslachtsdrift van de bezoeker op te wekken of op te zwepen.

Afb. 2. Belgradostraat in de jaren 1960-70 gezien vanuit de Brabantdam met links het hoerenkotje Orchidée en rechts Bleu Night. In de achtergrond de Keizer Karelstraat (foto collectie Vollaert). Anno 2017 is Bleu Night zijn naam verloren, maar heeft zijn functie behouden. De Orchidée moest plaats ruimen voor parking.

Met zijn officieel slechts 36 gekende dienststers schijnt Gent een paradijs. Vergeten we niet dat het overgrote getal van de dienststers niet gekend is, dat het veel de caféhoudster is of 'toevallig aangekomen kennissen' zijn die tot

verbruik aanzetten. Rond de Beestenmarkt zijn er op de dagen van markt de herbergen vaak bezocht door vrouwen die van die gelegenheid gebruik maken om winstjes te doen. Men citeert het geval van een weduwe met kinderen die de dinsdagavond doorbracht met alle soorten lascieve dansen uit te voeren om daarna met de klanten naar haar woning te trekken. Meer deftige 'dames' ontvangen er wekelijks van hun 'lief' (al was het iedere week een andere) geld om hun rang of snobisme te voldoen en dat meestal zonder dat hun echtgenoot iets vermoedt. Het is opvallend dat de vrijdag (beursdag) zoveel 'dames' in het stadscentrum kuieren en dikwijls de ene of de andere herberg aandoen. Is dat werkelijk alleen om die enkele beursmannen te zien commerceren in de herbergen of op de Koornmarkt? Neen, het is eenvoudig een verdoken prostitutie.

Het is moeilijk drank en vrouwen te scheiden, zoals men ziet. Daarbij voegen zich dan de officieel gekende nachtclubs en private clubs. Deze zijn meer speciaal ingericht om aan 'verfijnde heren' wellustige genoegens te verschaffen zonder dat eenieder er moet over kraaien. Het zijn ook de huizen waar champagnevrijn stroomt, waar grote bedragen in enkele uren verteerd worden in zeer verfijnde braspertijen en waar de vrouwen natuurlijk niet ontbreken.

Gaan we nu een stap verder in die herbergen die gelegen zijn in het havenkwartier. Matrozen die soms wekenlang op een schip lagen waar ze geen gelegenheid hadden geld te verteren, voelen nu eens vastere bodem onder de voeten en weten dat de brieven tas gevuld is. Zwaar en lastig werk brengt met zich brutale ontspanning. We zien dan ook de matrozen, van zodra ze vrij zijn, zich op die herbergen werpen, er drinken en baldadigheden uitsteken. De herbergbazen kennen onze zeelieden en de gelagzaal is dan ook primitief geïnstalleerd (schade is er niet veel te veroorzaken) met muziek (zo hard en weinig harmonieus mogelijk) en met vrouwen die niet goed genoeg meer zijn om elders als trekpleister te dienen, zodanig laag zijn ze gevallen. Hun taal, hun kledij, hun houding, alles is om het gemeenste.

Gelukkig bezit de stad ook herbergen van goede reputatie, waar deftige mensen zich komen verzetten gedurende een paar uren. De meer volksherbergen hebben nochtans veelal enkele vaste klanten die werkelijk de basis zijn van de inkomsten van de bazen. 't Zijn de 'stamcafés' zoals ze in Gent genoemd worden.

Buiten de herbergen bestaan er nochtans plaatsen waar drank geschonken wordt en waar werkelijk dus geheime herbergen bestaan. In 't algemeen zijn deze verbruikszalen ondergoed- en tabakswinkeltjes. Vrouwen of de bazin dienen er de klanten in wat de winkel verkoopt, in wat er te drinken is en

meestal ook in rap vervlogen illusies. Een onderzoek ingesteld enkele maanden terug bewees dat in zo'n tabakswinkel de uitbaatster er een serveuse op nahield die goed haar brood verdiende (de bazin zal dan ook wel niet van honger zijn omgekomen).

Verder dit artikel over de herbergen uitbreiden zou ons nog steeds maar meer bewijzen dat het niet buiten de huiskring is dat men plezier moet zoeken. Buiten hoofdpijn vindt men er ledige beurzen, en deze dienen dan weer maar eens gevuld, want 't plezier dient voort te bestaan en werk levert gewoonlijk niet genoeg op om dit te verwezentlijken. Men doet zijn familie te kort of men besteelt zijn evenmens. In 't eerste geval dwingt men de familieleden tot alle soorten van middelen om te leven {gewoonlijk onwettelijke}, in 't tweede begaat men zelf inbreuken.

Afb. 3. Een zedige inblik vanuit de Vlaanderenstraat in het later gebouwde (tweede) overdekte deel van de Vanderdonckdoorgang. In de achtergrond Taverne Pol in de Schepenvijverstraat (foto jaren 1960-70, coll. Vollaert).

Sinds het in voege komen van de wet van 21.8.1948 nopens het beteugelen van de prostitutie, zijn de bordelen officieel afgeschaft (afb. 3). We hebben

gezien in welke mate, en een verdere studie van dit probleem zou ons leiden naar de studie van de prostitutie te Gent. De rendez-vous huizen bestaan nochtans nog ten getalle van negentien. De houders ervan betalen een jaarlijkse stadstaks van 20.000 Fr. en zijn onderworpen aan speciaal toezicht van de plaatselijke politie. De meeste van die huizen liggen buiten de grote straten en zijn, ten minste buiten uit, in een tamelijke staat van verval. De meeste hoteliers ontduiken deze taks niettegenstaande dat de verliefden er komen vernachten of slapen, door de klanten in te schrijven en te doen betalen voor twee afzonderlijke kamers. Verder onderzoek in deze zaken wordt slechts gedaan als aanhitsing van minderjarigen tot ontucht op het spel staat.

Bepaalde herbergen, zonder daarvoor speciaal onder de toepassing van de wet te vallen, worden bezocht door homoseksuelen van beider kunne. Een ervan baarde opspraak ongeveer een jaar geleden in de Korte Meire, door het groot aantal personen die erbij betrokken waren. De man, een gewezen rijkswachter had voorliefde voor de mannen, zijn echtgenote leverde zich over aan lesbisme.

Speelhuizen

Het verdienen van groot geld met de naoorlogse handel is voorbij. Wie gemakkelijk verdient, geeft gemakkelijk uit. Het omgekeerde is ook waar. 't Is dan ook een verschijnsel dat thans geldspel minder vaak voorkomt dan een tiental jaar geleden. De thans bestaande geldspelen (de inzetten zijn ten andere veel minder hoog) beperken zich, voor zoveel dit wordt vastgesteld, tot kaartspelen, waar het geld vervangen wordt door speelpenningen waar een conventionele waarde aan gegeven wordt. Een herberg waar dit vroeger gebeurde, gelegen rond het Arteveldeplein, werd na lange bewakingen uiteindelijk van deze beroepsspeler gezuiverd. Rond de veemarkt zou 's dinsdags nog geldspel gehouden worden in de late avonduren en vooral in de private vertrekken van de herbergen. Dit vaststellen is een gans ander probleem.

Dancings

In de stad Gent zijn officieel 70 dancings waar regelmatig gedanst wordt en waar de 'baas' de speciale taks daartoe door de stad opgelegd, betaalt (afb. 4 en 5). De meeste zijn slechts herbergen die min of meer tot dancing zijn ingericht. Deze zijn dan ook gelegen in de volksbuurten. Het Zuidkwartier heeft er nochtans 19 waarvan 15 werkelijke dancings zijn. Buiten al deze dancings vindt men dansscholen waar de 'leerlingen' regelmatig samenkomen voor werkelijke danspartijtjes onder voorwendsel van oefening of aanleren van nieuwe danspassen. Deze 'lessen' worden veelal gevolgd door zeer jonge lieden (12 à 14 Jaar) en 't is zo dat een private instelling, met politieke achter-

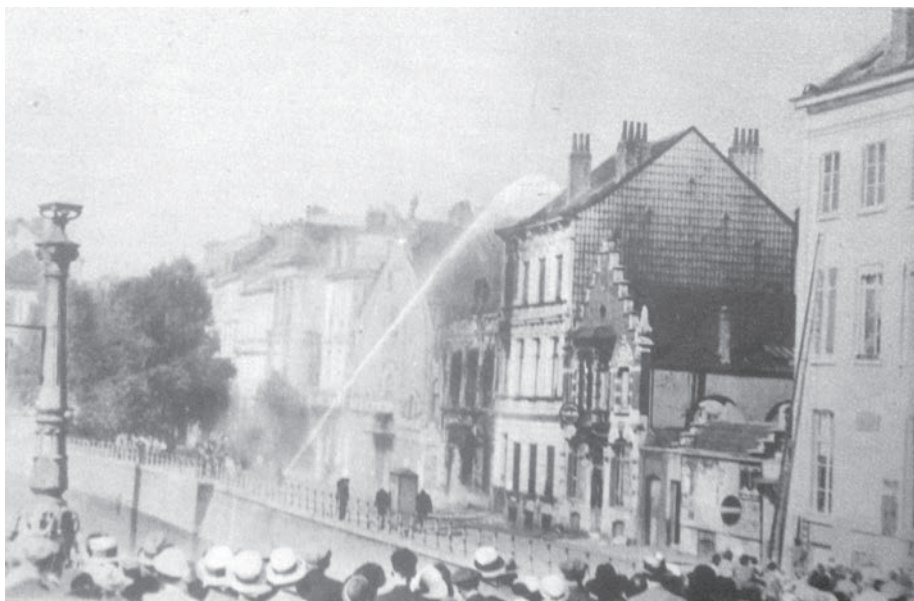
Afb. 4. Dancing l'Escale aan de Franklin Rooseveltlaan bij het Frankrijkplein.
Met vrachtwagen van bierleverancier Meiresonne voor de deur.
(foto vermoedelijk jaren 1950, coll. Vollaert).

grond in de Wondelgemstraat zo'n instelling heeft. Op geklop wordt de deur geopend, de lidkaart (5 Fr. per maand) vertoond en binnengelaten. De nachtbars zijn ook meestal dansinrichtingen. Hun privaat karakter laat er dit toe. Wat er de moreel aan wint is meer dan problematiek.

Een algemene opmerking nopens de dancings is dat thans de bezoekers van deze instellingen (die meestal werken op zaterdagen, zondagen en maandagen) zeer jonge lieden zijn. Het gemeentereglement voorziet een minimumleeftijd van 18 jaar, doch deze verordening wordt praktisch nooit geëerbiedigd. De uitbaters vinden hun meeste klanten (ik zeg niet hun beste klanten want daarvoor ontbreekt hen geld) tussen de jonge lieden van 16 tot 20 jaar en de meisjes van 15 tot 18 jaar. Men mag niet zeggen dat dancings thans speciaal een invloed hebben op de rechtstreekse criminaliteit, doch vele zedendelicten vinden aldaar ten minste een oorsprong.

Bioscoop

Laatst gekomen der schone kunsten heeft de bioscoop zeker een reuzenin-
vloed op gans de bevolking. Gent telt 26 kinemazalen die dagelijks filmen
afrollen. Ze beschikken in totaal over 16.900 zitplaatsen. Wekelijks krijgen
deze cinema's in de winter 85.750 bezoeken en in de zomer 77.800 bezoeken.
De meest bezochte zijn: CAPITOLE 1679 zitplaatsen met wekelijks 13000
winter- en 11200 zomerbezoeken, ELDORADO: 608, 4.000 en 4.200,
MAJESTIC: 960, 9.000 en 8000, PLAZA: 562, 4.800 en 5.500, REX: 700,
3.500 en 5500, CENTURY: 775, 6.200 en 4.800; VOORUIT: 1500, 8.000
en 10.000, CITY: 540, 4.100, en 4.000, ROYAL 800, 4.000 en 4.300,
NOVY: 560, 3.000 en 4.500 en LEOPOLD 400, 3400 en 2600.

Afb. 5. Een felle brand brak uit op 7 juli 1934 in de nachtbar Pingouin aan de Kuiperskaai.
Ook de naastgelegen zaal Scala, ex Coliseum, werd verwoest en stortte in (*De Stad* dd. 13
juli, knipsel in de collectie Vliegende Bladen, DSMG). Met de pompiers in volle actie. Het
weekblad voegt er aan toe: 'Tevens kan men zich rekenschap geven van den machtigen
volkstoeloop'. De brandramp bracht een blijvende klap toe aan het uitzicht van deze populaire
uitgangsbuurt, maar het nachtleven floreerde verder in de kelder(s) en op de zolder(s).

Indien ik deze laatste kleine onartistieke zaal vernoem, is dit wel om het heel
speciaal karakter der afgerolde prenten. Allen zijn of in werkelijkheid of vol-
gens de er aangegeven propaganda van de meest gewaagde op zedelijk gebied.
Kenschetsend veel personen per auto bezoeken deze zaal en zelfs heel wat

Nederlanders. Al de filmen zijn er verboden voor kinderen.

De invloed van de kinema is reeds zoveel besproken en door personen die zeker speciaal bevoegd zijn dat ik het probleem hier niet zal aansnijden. Maar heeft de film invloed op de misdadigheid? We stellen vast dat hoe meer de bioscopen bezocht worden (dus ook door kinderen) hoe groter de kindermisdadigheid wordt. In Frankrijk werden in 1936 circa 10.000 kinderen voor de kinderrechtters gedaagd. In 1946 bedroeg dit cijfer circa 30.000. Deze cijfers zijn natuurlijk hoog opgedreven door de oorlogsomstandigheden doch men stelt vast dat in alle gevallen van kindermisdadigheid (dit kon ik ook in de B.O.B./Gent persoonlijk horen van de jonge verdachten) de daders regelmatige bezoekers zijn van kinema's, met een gemiddeld van 2 tot 3 wekelijkse bezoeken.

Zekere kinemazalen zijn veel bezocht door onregelmatige koppels die er zich overleveren tot de meest gewaagde liefdesuitingen. De zaal V. werd een paar jaren geleden bezocht door jonge kerels en meisjes die er de onnoemelijkste zedenzaken verrichtten zonder er zich speciaal voor te schamen. Hetzelfde gebeurde in de zaal L... Sommige bioscopen zijn echte 'rendez-vous' plaatsen. Ik citeer het geval van de Ce.. en de P.. alwaar de 'ouvreusen' mits betaling van een goede fooi heren naast alleen komende dames plaatsen, dames die deze zalen bezoeken om er in het donkere voor hen speciale genietingen te zoeken.

De invloed van de kinema op de criminaliteit is zeer groot. Het merendeel der mensen, bij het betreden der bioscoopzalen verliest werkelijk alle kritische geest en gulpt in al wat voorgedragen wordt. De werkelijkheid is er zo benaderd en in 't algemeen de straf van de slechte zo op 't nippertje toegepast, dat de laagste menselijke instincten toch gaan denken dat in zulke gevallen (met wat 'verbeteringen' door hen gevonden, aangebracht) de strafloosheid hoogst waarschijnlijk is.

Lectuur

De boeken- en gazethuisjes tonen steeds meer en meer verleidelijke lectuur. Het komt er maar niet op aan dat de zeden een deukje krijgen, 't is schoon of aantrekkelijk of 'leerzaam' voorgesteld. Het is dan ook niet te verwonderen dat ik eens in een geval van poging tot verkrachting als antwoord kreeg van de dader: "Maar dat is toch niet strafbaar, een boek uit Indië dat ik las, legde dat uit als een manier om liefde te beoefenen". Dit ging dan nog in de gedachte van die jongeling door als een bewijs van zuivere liefde!

De Belgische wet is onmachtig tegen zulke lectuur uitgenomen voor deze die uit het buitenland ingevoerd wordt. In een Uitleenbibliotheek uit de B...straat

te Gent werden circa 40 boekdelen gevonden die op deze soort indexen voortkwamen. De uitlener, zeer praktische mens, had van iedere klant een leesfiche. Sommige van deze fichen droegen in een hoek de letters V.B. Om uitleg gevraagd verklaarde hij dat deze mensen speciaal om 'vuile boeken' verzochten. Het was zeker niet in de gedachte van Gutenberg zijn uitvinding daarvoor te gebruiken. Gespecialiseerde weekbladen (detective, Police Magazine enz.) hebben ook een verderfelijke invloed op de criminele instincten van de mens. Alles wordt er zo van naaldeken tot dradeken uiteengelegd dat het bijna een brevier vormt voor wie zoekt een strafbare daad te begaan met een maximum kans van ongestraftheid.

Sport en spel

Dat sport geen rechtstreekse invloed heeft op de criminaliteit wordt door ieder goeddenkend mens bij 't eerste opzicht aangenomen. Sport, openluchtspel, is meer een competitie, een vergelijking met zijn makker of tegenstrever. Sport behelst in zich een sportieve dus gentlemanlike karakter. Alleen zou men kunnen aanhalen dat hier en daar deze competitiegeest aanzet tot lichte geweld-daden, daden die ook niet zeer algemeen zijn zo de sportgroeperingen goed geleid zijn.

Bij sport komt spel en meer bijzonder de pronostieken en andere geldspelen. Zo er sommige onder toepassing vallen van de wet, zijn de meeste tamelijk onbeduidend. Het gemakkelijk geld verdienen is voor vervlogen tijden en dus het gemakkelijk uitgeven is ook meer beperkt. Sommige herbergen nochtans rond Gent-Zuid of de Veemarkt zijn er in gespecialiseerd voor zover ze niet opgerold werden door de politiediensten. Deze instellingen zetten de verwoede of ziekelijke spelers aan geld bijeen te krijgen op alle manieren: misbruik van vertrouwen en gelijkaardige onrechtstreeks toe-eigeningen worden aangewend om toch maar 't geld bijeen te krijgen.

Laten we maar dit hoofdstuk besluiten met de pessimistische Gentse vaststelling: God, geld en geilheid beheersen de wereld.

Naschrift

Voor de situering van dit derde deel van het rapport van rijkswachtcommandant Rys over dit onderwerp uit 1955, zie: GT 2017 nr. 3. Onze bijzondere dank aan Maurice Vollaert voor het beschikbaar stellen van de hierbij gereproduceerde foto's (afb. 1 - 4).

Uit de schatkamers van Alfons van Werveke

VERKOOP VAN BRANDEWIJN EN ‘LEVENDE WATERS’: ENKEL OP STRAAT (1577-1601)

De verkoop van alcoholische dranken is altijd al onderworpen geweest aan taken en strenge inperkende bepalingen. De overheden hadden het vooral op de ‘sterke drank’ gemunt (1). Hoewel na de introductie bij ons in de middeleeuwen eerst in de primitieve geneeskunde toegepast (denk aan ons ‘santé, gezondheid’ wensen), zou het goedje velen noodlottig worden. Maar of de evidente gevaren de grondslag vormden van de talrijke verboden, mag betwijfeld worden.

Distilleren, herhaaldelijk koken van wijn of wijndroesem (marc) en de damp laten neerslaan, noemde men branden. Het resultaat was gebrande wijn, brandewijn. Nadat men er in geslaagd was ook alcohol te distilleren op basis van granen, kenden de productie en gebruik vanaf de jaren 1500 een geweldige uitbreiding. Dit tweede type kreeg de naam ‘levend water’ (aqua vitae, een term aan de alchemisten ontleend, net als de in oorsprong Arabische woorden alcohol en alambik). De distillaten uit granen en andere gewassen werden (feitelijk onterecht) ook brandewijn genoemd. Met toevoeging van jeneverbessen en andere smaakstoffen bij de tweede distillatie werd dit de welbekende jenever, ‘tsenuiver’ in Oost-Vlaanderen, actueel in de mode in blitse presentaties als dure gin cocktails. Onze taal komt de twijfelachtige eer toe zowel de woorden brandy als gin in het Engels en daarmee in zowat de hele wereld geïntroduceerd te hebben. Dat gebeurde vooral in de Britse regeerperiode (1689-1702) van koning William III uit het huis Oranje. Een welbekend effect van alcohol werd door de Engelsen zelfs Dutch courage genoemd...

Verboden in kroegen

Dankzij de opzoekingen van Alfons Van Werveke en zijn nota's bewaard in het Gentse stadsarchief komen we heel wat te weten over de lokale gebruiken en misbruiken. Uit het dagboek voor het jaar 1578 van de broers Filip en Cornelis Van Campene (2) haalde hij een typische maatregel aan: ‘Den 18 maert wierd verboden in eenige kroegskens brandewijn te schenken, maer die brandewijn wilde verkoopen, moet zulks in ‘t openbaer en op strate mee klein mate doen.’ Het verbod bestond al eerder. Het tekstje is een van de vele bevestigingen van hetzelfde verbod die elkaar in snel tempo opvolgden, wat er alleen maar kan op wijzen dat het reglement aartsmoeilijk te handhaven

viel. Zo liep een jaar eerder Callekin Shouts, huisvrouw Vanden Sturme, een zware boete op omdat ze ‘zich vervoordert hadde te vercoopene gebranden wijn op haar erf: ‘binnen haeren bijganck’ (3).

Sommige drankslijters waren vindingrijk. Het ging hem niet enkel om drinken. Bij een zekere David Brecht werden verschillende personen betrapt ‘hebende voor hemlieden een schotelken met eenen lepele daarinne met ghebrande wijn ende een brootken’. David werd veroordeeld tot een ‘amende honorable (eervolle boete) ende proffitabele beteringhe’. Hij moest op zijn knieën in de besloten schepenenkamer ‘gode van hemelrijcke’ en de heren van de wet ‘uyt de naeme van de justitie verghiefenisse bidden’. Bovendien kreeg hij 30 Karolus guldens (5 pond Vlaams) boete te betalen ‘ten proffite van de aerne deser stede’. Nooit mocht hij nog in zijn huis brandewijn laten drinken of eten ‘in wat manieren datter zij, directelijck ofte indirectelijck’. Een dergelijke straf viel ook Balthazar de Waeghenaere in 1594 te beurt. Hij moest drie dagen in de gevangenis ‘te waeter en te broede’. En ‘ten opsiene van sijn onghereghelt ende scandaleus leven’ werd hem bovendien verboden nog ‘in den ghebranden wijn te gaen’.

De verkoop moest open en bloot op straat: ‘ordonnerende ende willende voorts dat alle degene die de voornomde ghebrande wijnen ofte leevende wateren zouden willen vercoopen ende ter slete brijnghen, ghehouden sullen wesen dezelve voorts te stellen ende vercoopen int openbaer op de marckt, oft openbaere straeten, op cleene tafelkens ende met zeer cleene partijen ofte maeten... in presente van alle de werelt, zonder ’t zelve te doen ofte drincken te stellen binnen de huysen, kelders ofte andere secrete ende heymelicke plaetsen’. De maatregel gold ook voor wie medisch te gebruiken alcohol wou verkopen (4).

VERDRINKEN

ô Diepe zee, ô wijde plas!

Wat ligt er in uw golven

Al menigeen bedolven!...

Maar toch! – hoe groot het aantal was

Van hen, die in Uw’ afgrond zonken,

Toch zijn er vrij wat méer verdronken

In ’t klein jeneverglas.

J.P. Heije (1809-1876)

uit: Al de volksdichten, deel 2 (1865)

Andere bepalingen

Er golden nog andere beperkende maatregels. Niemand mocht gebrande wijn schenken op zondagen, heiligdagen en vastendagen. Een zware zondaar werd in 1576 zelfs betrapt op de voor christenen meest heilige dag van het jaar: goede vrijdag, tijdens de herdenking van de kruisiging van Jezus. De man had op ‘helighen goeden vrijdach voor den noene ghedurende den dienst gods (de misviering) diversche persoonen sate ghestelt (in zijn drankhuis toegelaten) tot groote ontstichtichede ende scandale vanden ghemeente ende andere pas-santen’.

En natuurlijk moesten ook de dronken klanten bestraft worden. In mei 1582, tegen het einde van de calvinistentijd, kregen de officieren van politie bevel ‘alle persoonen van wat conditie (ook), die zijn lan(s)ch de straeten droncken sijnde te apprehenderen (aan te houden) ende gheleijt te werden in een muij-te den tijdt van vierentwintich hueren’.

Daarmee was de kwaal allerminst de wereld uit. De overheid trad niet enkel op om misbruik te beteugelen, ze wilde in tijden van voedselschaarste ook de graanvoorraden beschermen en reserveren voor het ‘dagelijks brood’. Telkens hernieuwde voorgelaten (reglementen) wilden de verkoop inperken: ‘Omme te voorsien inde groote frauden, abusen ende ongheregheltheden die men dagehilcx siet ghebueren, ende meest gecauseert worden duer de menichvuldicheijt vande ghebrande wijn makers ende verkoopers... ter groote ontstichtinghe ende schade van alle goede lieden met eeren...’. Dergelijke maatregels ‘op ’t distilleren, maecken, slijten ende ghebruycken vande ghebrande wijnen, andersints gheheeten leevende waeteren ende dierghelijcke drancken’ waren algemeen toepasselijk in de hele zuidelijke Nederlanden en bleven dat nog lang.

Noten

- 1 Aanvankelijk werd gedistilleerde alcohol om medische redenen gebruikt. Nog tot in de jaren 1800 werden de in vloeibare vorm gepresenteerde medicijnen in aarden kruikjes, op alcohol bewaard omdat ze in waterig milieu snel beschimmelen. Veel uitgebreider informatie over sterkedranken bij Van Schoonenberghe, E. (1996), *Jenever in de lage Landen*, Stichting Kunstboek, Brugge, pp. 224. Over dranken in het algemeen: Van Uytven, R. (2007), *Geschiedenis van de dorst*, pp. 255, Davidsfonds, Leuven. Alfons Van Werveke publiceerde een artikel ‘Hoe het alcoholvraagstuk in de wereld in kwam’ met o.a. enkele van de hier in GT vermelde gegevens in *Het Laatste Nieuws* (7 dec. 1934).
- 2 Niet in de gedrukte uitgave door Frans De Potter van het dagboek die slechts tot 1571 strekt. Deze en andere hier aangehaalde transcripties in de Nota’s van Werveke nr. 15 (Stadsarchief Gent).

- 3 Geacteerd in ‘den bouc van den crime 1574-1578’, f. 209v op 13 juli 1577. De boete bedroeg 3 pond (vermoedelijk pond groot). Bijgang is een vervorming van bijvang (afgesloten erf, hofplaats). Voor de archiefreferenties van de andere hier aangehaalde feiten en teksten verwijzen we naar de Nota’s Van Werveke in de Zwarte Doos.
- 4 Voor wie hiermee nog niet genoeg heeft: nog veel meer brandewijnreglementen allerhande zijn te vinden via De Wulf, J. Ph. (1767), *Generalen index der materien in de vyf placcaert-boecken van Vlaenderen*, J. Meyer, Gent, p. 75-78.

DE BOMBARDEMENTEN

Eric Vermeirsch

Ik reed samen met een vriend ergens naar toe, ik weet niet meer hoe het ter sprake kwam maar naar aanleiding van mijn leeftijd waarschijnlijk stelde hij mij de vraag “Je hebt dus de bombardementen nog meegemaakt?”. Ja zeker, ik herinner mij dat nog, ondanks mijn toendertijd jeugdige leeftijd. Om alle misverstanden te vermijden: het betreft hier wel bombardementen uitgevoerd tijdens wereldoorlog twee. En het is misschien wel interessant één en ander op te schrijven, want straks zijn al degenen overleden die er nog persoonlijke herinneringen aan hebben.

Toen ik vier jaar oud was, in 1944 dus, werden verschillende plaatsen in ons land regelmatig gebombardeerd door Amerikaanse en Engelse vliegtuigen. Dit ter voorbereiding van de landing in Normandië. Het lag wel in de bedoeling strategische doelen te treffen: havens, spoorwegstations, bruggen. Wie dus in de nabijheid van dergelijke doelen woonde kreeg er min of meer regelmatig van langs. Wij woonden toen op de rand van het havengebied Gent (Blaisant Vest) en kregen dus regelmatig ons deel van de ‘collateral damage’. Maar wij hadden mogelijkheden om ons te beschermen, men had voor ons gezorgd (sic). Enkele straten verder had men een ‘abri’ (schuilplaats) gebouwd. Om die te bereiken was het lopen van de Olmstraat (nu Kaprijke-

straat) tot aan het voormalig brugje ter hoogte van Vogelenzang, rechtover een vroegere textielfabriek. Voor zover ik mij goed herinner een constructie die geleek op een grote molshoop met een toegangsdeur. Van buiten af gezien was het een enorme hoop aarde. Wat er onder die aarde zat, kan ik mij niet herinneren, het zou mij niet verwonderen moest de draagconstructie uitsluitend uit metalen golfplaten hebben bestaan. In ieder geval was de Führerbunker in Berlijn flink wat steviger gemaakt. Wij hadden echter niet veel keuze, ons huisje had geen kelder. Dus bij bombardementen: allen daarheen. En dat was geen wandeling! Wij hoorden de sirenes loeien en iedereen in mijn straatje verliet zijn huisje en liep in paniek naar de ‘schuilkelder’. Ik zie nog duidelijk voor mijn ogen hoe een oude buurvrouw door de grote schrik onder weg ten val kwam op een aardeweg, waardoor haar benen erg geschonden werden en hevig bloeden. Ik veronderstel dat het een tamelijk grote troep vliegtuigen moest geweest zijn, en dat de bommen niet ver af vielen, want de schrik bij de mensen was zeer groot.

Daar zaten wij dan als konijnen in hun hol. Nadat het geweld begon te luwen trokken wij weer naar huis. Ik zie nog een wanduurwerk op onze vloer liggen, afgevallen door de schok van de vallende bommen. Het moet deze keer dus wel zeer dicht bij geweest zijn. Maar we raakten niet steeds tijdig in ‘onze’ bunker. Op een keer doken wij noodgedwongen café ‘t Tonneke’ binnen, op de hoek van onze straat. Dat huis had namelijk een kelder. Die zat stampvol en de mensen huilden van angst. Iemand stond recht en had dat beter niet gedaan. Toevallig viel er een bom in de nabijheid en hij werd door de schok (of de luchtverplaatsing?) door de kelder geslingerd, bovenop de anderen. Ook dat hebben wij overleefd.

En dan was er nog een derde mogelijkheid. Onze geallieerde vrienden konden ook zeer onverwacht en vlug komen overvliegen, zodat mijn ouders het niet meer veilig vonden het huis te verlaten. Doch wat is veilig? Wel, als je foto’s bekijkt van gebombardeerde huizen kun je vaststellen dat er soms nog wel iets overeind blijft: dat is dan meestal de trap. Dus op een keer zaten mijn ouders samen met mij onder de trap, terwijl de bommen niet al te ver neervlogen, te oordelen aan de klappen. Ik zie nog altijd het beeld voor mijn ogen van mijn vader. Hij beefde van schrik en zijn tanden klapten hoorbaar tegen elkaar. Hij ging nooit naar kerk of kluis, was zelfs niet godsdienstig opgevoed, één god in drie personen of omgekeerd: voor hem was het allemaal het zelfde. Doch nu zat hij met een fles wijwater in zijn hand! Je weet maar nooit waarvoor het goed kan zijn. Het moet die nacht toch wel heel hevig geweest zijn, want toen het ergste over, was besloten zij niet naar boven te gaan maar de matrassen naar beneden te halen. Maar daarvoor was geen plaats genoeg onder de trap,

dat plekje werd dus alleen voor mij gereserveerd.

En het kon nog erger. Naarmate de dag van de landing naderde werden de bombardementen altijd maar veelvuldiger en heviger. Daarom besloten mijn ouders naar veiliger oorden te vertrekken. Wat kleren en mondvoorraad in een houten wasmand geladen en op weg, te voet natuurlijk, richting Sint-Amandsberg. Dat was dan bij familie van mijn vader, die in een huis woonden met kelder en niet zo dicht bij het havengebied. Op weg naar daar, toch wel een 5 km ver, zagen wij op klaarlichte dag de vliegtuigen boven ons vliegen en bommen werpen. Wat een miserie! Hoelang die verhuisperiode heeft geduurd, weet ik niet meer. Ondanks de schrik en allerlei ongemakken werd er toch nog wel eens gelachen.

Al het bovenstaande heb ik meegemaakt, het zijn herinneringen. Doch ik was, gelukkig, nog een kind dat wel alles vaststelde maar er emotioneel weinig hinder van ondervond. Voor mijn ouders echter en de andere volwassenen moet het een verschrikkelijke tijd geweest zijn. Wat er momenteel gebeurt in de Arabische landen: je denkt er wel eens over na, en je stelt je wel enkele vragen...

Met dank aan Georges Antheunis

Noot

In de directe omgeving waren er twee schuilplaatsen. In de inventarislijsten van de Dienst Openbare Schuilplaatsen vond Georges Antheunis (Dienst Stadsarcheologie, Gent) volgende gegevens: bunker nr.11, Vogelenzang/Molenaarsstraat, in gebruik genomen vanaf augustus 1941, plaats voor 125 personen; bunker nr.60, Blaisantvest (te situeren aan de huidige kerk), in gebruik genomen vanaf december 1943, plaats voor 200 personen. In de tekst worden herinneringen aan bunker nr. 11 beschreven. Foto's zijn helaas niet beschikbaar.

IN EN OM DE CINEMA'S AAN 'T ZUID

Francine Somers

Afb. 1. De voorgevel in min of meer neo-rennaissance of eclecticische stijl van Oud Gend (niet gedateerde foto, verzameling PKRH). Uiterst links is nog net een stukje zichtbaar van de Select. Het centrale tegeltableau bleef bewaard in het MIAT.

Afb. 2. Uit dit detail van een ongedateerde foto (vermoedelijk Interbellum, verz. PKRH) blijkt dat Oud Gend een multifunctioneel gebouw was: met aan de ene zijde van de cinema een winkel voor rookwaren en aan de andere een charcuterie. Uiterst links is de op de grond knielende man bezig aan de final touch op een grote reclamepancarte die tot op de verdieping zal opgehesen worden voor de komende voorstelling van de Select.

Soms, op zondagnamiddagen, trokken we met grootvader naar een filmvertoning. Aan het Zuidstation kondigden de elektrische belletjes van de twee cinema's, de Select en Oud Gend de opening van de loketten aan. De zalen stroomden vol, de mensen namen plaats op de houten banken. Maar de film-operator arriveerde altijd te laat en het ongeduldige publiek begon met de voeten in kadans te stampen op de houten vloeren. En terwijl het stof er uit vloog scandeerden ze:

Be-gi-(n)nen! Be-gi-(n)nen! Be-gi-(n)nen!

Om erger te voorkomen kwam de pianist te voorschijn. Hij zou de stomme zwart-wit films begeleiden. Hij sloeg enkele akkoorden aan om de meute te kalmeren. Die was immers altijd bereid om collectief verontwaardiging of enthousiasme te uiten. Onmiddellijk had de man dol succes met *Tout ça n'avaut pas l'amour*, *Mie Katoen komt morgen noen*, *Ramona*, *J'ai fait un rêve merveilleux*, *Tara-da-boem-dié*, mijn lief is patissier, allemaal airkes die het publiek onmiddellijk in koor begon mee te zingen.

Afb. 3. Op dit detail van een andere foto uit die tijd (verz. PKRH) zien we dat de centrale entré van Oud Gend niet enkel toegang gaf tot de cinema, maar ook tot een 'brasserie - concert'. In de charcuterie kon je terecht voor 'Buffet-froid'.

Tijdens de voorstelling improviseerde de pianist de begeleidende muziek op het tempo aangegeven door de filmbeelden en het acteursspel.

(Fragmenten uit *Atmosphère à la gare terminale de Gand-Sud*, vertaald uit het Frans. Zie GT 2017 nr. 2, p. 101).

Zonderlinge en bijzondere Gentse straatnamen

LEIEKAAI, EEN LAATSTE STUKJE VAN DE BUITENSTE OUDE LEIE

Frank Gelaude, Luc Devriese

Lezeres Ria Maenhaut stelde GT een moeilijke vraag die als volgt verwoord kan worden. Het water dat langs de Groene Vallei loopt, komt uit in de Coupure. Dit was een onderdeel van de Leie. Daarvan getuigt nu nog de naam Leiekaai (afb. 1 en 2) aan de overzijde van de Groene Vallei (kant Rooigem – Brugsepoort). Maar waar liep die ‘Leie’ naar toe voordat de Coupure gegraven werd? Liep het water naar het oosten om dan in de ons welbekende Leie langs de Lindelei terecht te komen? Dat zou dan betekenen dat het deel van de Coupure tussen de Groene Vallei en de Lindelei eigenlijk een stukje Leie is. Klopt dat?

Afb. 1. Leiekaai met naambord anno 2017.

In werkelijkheid zit het daar heel anders in elkaar. Vanuit het zuiden (Drongen) stroomde en kronkelde vroeger de Leie naar het noorden in meerdere meanderarmen. Om klaarheid te brengen tussen al de Leiearmen binnen en buiten de middeleeuwse stad, hebben geografen en plaatsnaamkundigen verschillende namen bedacht voor deze Leies. De Binnenste Leie, voor de Gentenaars simpelweg ‘de’ Leie, is de waterloop die door het centrum van de stad stroomt langs de Bijloke, Lindelei, Graslei, Kraanlei, Achterleie, Minnemeers en Baudelopark. De andere arm van de Leie, meer aan de rand van de stad

stromend, wordt de Buitenste Oude Leie genoemd. Vandaag is aan Einde Were een onderdeel van deze waterloop te zien parallel met de Nieuwe Wandeling, tussen de Groene Valleilaan en de Leiekaai. Deze waterloop ‘dwarste’ vroeger de Coupure, vervolgde zijn loop onder de vroegere midschool van de Bargiekaai (afb. 3), langs de huidige Technologicampus Gent (afb. 4), passeerde voor het Rabot, volgde de Opgeëistenlaan en Blaisantvest, via Tolhuis rond Meulestede. Een deel van deze Buitenste Oude Leie in de Wondelgemse Meersen werd gebruikt als een stukje van de Lieve. Op de kaart van Jacob van Deventer (1559) is dat goed te zien (afb. 5 en 6).

In feite maakte de Coupure een verbinding tussen de ‘binnenste’ en de ‘buitenste’ Leiearm of tussen de Brugse Vaart en de binnenstad. Dit kanaal werd pas in 1752 gegraven dwars door een dekzandrug, een windafzetting van fijn geel zand die meters hoger ligt dan het waterpeil van de Leie. Dat is goed te zien aan de Rozemarijnbrug waar het water veel dieper ligt. Ook de straatnaam Galgenberg, ooit een kleine hoogte, wijst in die richting. Er is geen enkele aanwijzing dat de Leie zich doorheen deze dekzandrug heeft gewrongen die trouwens meer dan 10 000 jaar oud is.

Afb. 2. Leiekaai anno 2017. Foto genomen dicht bij de Phoenixbrug uitkijkend naar het westen.

Afb. 3.

Een mooie getuigenis van het 'doorstromen' van de Buitenste Leie bij de Groene Vallei aan de overzijde van de Coupure: een rest van de vroegere Leie, hier als stadsgracht Waaldam genoemd, is nog steeds zichtbaar in de kaai-
muur aan de Bargiebrug
(zie hierover in GT 2016 nr. 4/5).

Afb. 4.

Een ander stukje van de Buitenste Oude Leie, eveneens als Waaldam aangeduid, werd enkele jaren geleden weer open gelegd naast het terrein van de Technologicampus, vroeger KaHo Sint-Lieven, aan het Griendeplein bij het Rabot
(foto 2010).

Anno 2017 terug gedempt.
In de achtergrond een van de intussen afgebroken Rabotwoontorens.

Afb. 5. Het westen van Gent in 1559. Rechts boven de Wondelgemse Meersen (driehoekig, donker ingekleurd) tussen de Lieve (links), de Sassevaart (rechts, met bebouwing aan de Meulesteedsesteenweg) en de Blaisantvest (onder, met molens aan het eindpunt van de Molenaarstraat). De waterloop aan de Leiekaai verbindt de overstromingszone rond de Overzet (donker, nog net zichtbaar onderaan links) met de overstromingszone van het Broek en de Wondelgemse Meersen. Detail uit de kaart van Gent door Jacob Roelofs van Deventer, overgenomen uit Coene, A., De Raedt, M. (2011), Kaarten van Gent. Plannen voor Gent, 1534-2011, Snoeck, Gent-Kortrijk.

Afb. 6. Het hier besproken stukje Buitenste Oude Leie tussen Ekkerghem en Rooigem op een uitvergroete versie van de weergave in afb. 5. Onderaan links het chartreuzen (kartuizer) klooster van Rooigem, afgebroken rond 1577. De Brugsesteenweg zien we dwars over de bovenste helft van deze figuur, tussen de molens boven links en onder het omgrachte Sint-Elisabethbegijnhof rechts. Daar voorbij vervolgt de Buitenste Oude Leie zijn weg naar het noorden in de overstromingszone (donker ingekleurd) van het Broek (begijnhofsite) naar de Wondelgemse Meersen. Een andere arm was de Blaisantvest, een stadsvest (rechts, naast het begijnhof).

ZU 'T ÉÉN EN TANDER VAN NEN EUWEN AZENT VAN GENT

Deel 5. Wijkazent: serie-azent

Rudy Duprez

Wijkazente, de wirkpeerden van de police. Ne koers, voetbal, ne stoet, betoginge: den wijkazent, kost veur alles diene (afb. 1, 2 en 3). Negenmei moart in Sint Mansbirg, mé iene van ons die zeine kepi ommuuge smeeft en die op nen balkon bleef ange. Z'en mij ne keer vergete op nen koers in Dronge, mijnen boas woas te zat om em te rappelére da'k nog buite stont aan de grenze mé Deinze.

Ons e-mailadres : personeelsbeleid@politie.gent.be
Bezoek ook de websites : www.lokalopolitie.be/gent en www.jobpol.be

 Dringend opsporingsbericht

30 inspecteurs voor de wijkdienst Politiezone Gent

Geïnteresseerd? Kom dan naar de jobhappening "work@police"

in het **Commissariaat Wondelgem**
(Pieter Cielerslaan 29, Wondelgem)
op woensdag 19 december 2007 tussen 16 en 22 uur

Je kan er terecht voor:

- ❖ een gesprek met een wijkinspecteur over de boeiende job
- ❖ informatie over de selectieprocedure
- ❖ een simulatietest van de eerste selectieproef
- ❖ je inschrijving voor de selectieprocedure

Breng zeker het volgende mee:

- een kopie van je diploma
- een recent uittreksel uit het strafregister (te bekomen bij het commissariaat van je woonplaats)
- een uittreksel uit je geboorteakte (te bekomen bij de Dienst Bevolking van je geboorteplaats)

V.U. Burgemeester Daniël Temmont, Batemarkt 1, 9000 Gent

Afb. 1. Blijkbaar was het niet eenvoudig wijkagenten te vinden. Of was dit een promotiestuntje? (Collectie 'Politie' in de reeks 'Criminaliteit Gent', bewaard in het documentatiecentrum DSMG, Begijnhof, Sint-Amandsberg).

Op Ledebirg, den Bassinwijk en Nieuw Gent

'k Ben doar ingesukkelt omda mijn vrouwe zé, achter den derde keer da ze mij omverre on geréje, da'k beter iets kalmers zoe zoeke bij de police. 'k ben toens begost op Ledebirg, moar kregte een serieje op Gentbrugge, 'den Bassinwijk'. Da woas ne wijk da ter giene iene andere azent moest én. D'ieste doage kregte 'k ne ouwere collega mé, en toens, achter en wéke moest ek mijn plan trekke. Allé alliene op ronde, en mijnen eeste dag lage 'k er al te vechte. Mijne loatste dag uuk. 't Wuendege doar 't één en tandere, zulle: geweune wirkmensche, moar uuk (veel) crapul. 'k O veel café's waar d'ak moest zijn. Op den Brusschelensteewig op 't oekske mé de Postuurnstroate 'Van Renterghem', op de steenwig 'De Rocher de Cancale' bij Werner. Die café's bestoan nu nie mier. Vuuder op de steenwig nog een poar café's waarda-'k de noame é van vergete. In de Louis de Smetstroate op 't oekse mé de Louis Van Houttestroate 'De Flora'. In de Bassijnstroate 'Bij Annie', op 't oekse van de Van Ooststroate mé de Guldenmeers 't Rolboantse' bij Sylvain. Die moest op nen lege bak stoan om mé zijn uuft bove den tuug te kome. Op 't oekse van de Sasstroate mé de Neerscheldestroate 'Den Bellevue' bij Tseef en Madeleine, 'k Réje doar mé meinen vélo binnen tot aan den tuug. In de Burvenichstroae oa'k een cabardouze, azent 'Sneeuwwitje' kwam doar veur niets whiskies zuipe. Tot da'k tége den boas zé dat ten diene al joaren mé pensioen woas. Salut whisky veur niet!

Afb. 2. Wie is de mooiste? (Gentse Feesten, foto Greet Polfliet, 1997).

Figuren van doare

'k Noem d'er ienigte. Tseef den bustel: moeilijken vent die zijn wijf afsléég. Mie bassin, een prostitué die an uis kwam op euren vélo. Zomer en winter oa z' altijd heuren vellen mantel an en onder de rekkers van eure vélo zat er nen ouwen émailen bassin, woar da de manne iest ulder spel moeste in wassche (tarief undert frang). Cafébazin Zwart' Annie. Vosken: nen dief, moar éne die kost verlieze. Bastos: uuk nen dief, moar ne kwaje. Beer de Muile mé zijn Zotte Rita, grutste lawaait van den Bassijnwijk.

Gazetses steke

'k Wierde ne kier noar de x. strate gestuurd, woar da ne voader zijn zestienjarige dochter oa afgesleege. Allé, ikke op mijne vélo doar noar toe. Pa vrie kwaan, da meiske an't schreme, eur moeder uuk. Da meiske woas in posise. Eur voader zé mij; "En ze moest moar zust de gazetses in de boite steke!" k 'Em toens gezeit da's eur messchiens te véle é moete bukke.

Bomme

Nog ne stuut mé ne dokwiker. Den diene liep heel d'Ardenne af veur oorlogsdingens te goan zoeke. 'k Passeerde in zijn stroate en 'k zag em, ne vent van zekers mier of 'onderd kilo deure zijn deure op de stroate vliegen! IJ oa ne bom die 't ij gevonden oa, wille losvijze, en da spel es ontploft. Ei zag d'er nie uit!

Uuk in Ledebirg. 't Kwame op den bureau twie azente binne van de permeance verslag uitbrengende. In een èuwd kot oan z'n andgranoate gevonde. Veur de dieje die 't interessere: 't waos ne defensieve Mills, ge weet wel of niet, d'es zu'n spel mé veel splenters. Allé iene van die azente zé tegen mijne boas da ze den boel oan verzekerd. Wij doar noar toe, op onze vélo, kwame op dienen 'of en vonde die granate! Die azente oan doar een lege schoenduuze over gezet! Alles woas ok.

Kindervoiture me slange

Binst da'k wijkazent woas, réje 'k ik twee keers per dag deur mijn sérieje. Op nen ochtend réje 'k ik in de... straote en 'k zage een madammeke op stroate stoan die an't roepe en tiere woas. 'k Moe d'er bij zegge da 'z eure kleine in de pochette wildege zette. Ikke curieus lijk da'de da verwacht van nen azent, bij da mens. Zij riep en tierdege da 'ter een slange in die pochette zat. Alé ikke goan kijke, en 't waos woar. Der zat doar zeu een klein beestse van 10 cm in, 'k é da beestse gepakt en in nen lege confiture pot gestoke. Loater bij vuuder onderzoek benne 'k ik te wete gekome da de'r twie uize vuuder ne

mens woas die slange en andere beeste oa.

Stuute mé nen nieuwe rivolver op den wijk

We krece allemoal in 't joar kweet nie vele, nen rivolver en we moeste onze euwen FN 7,65 afgeven. We krece nen Smith & Wesson, police special, 6 patronen in de cilinder mé een links draaiende koamer, 't es moar da'et weet. Allé goan schiete. 't Was ter toch wel zu een kalle die mé eure rivolver noast mijn ure schot (allé, da woas beter of den bal in mijnen kop). Ze zé d'a ze verschote woas van 't lawijt. En ik woas veur de rest 85 percent duuf an da' ure.

'k Kwame op den bureau in Gentbrugge en 'k zag doar iene mé zijne rivolver an't spele (of t'ij uut gewirkt é weet ek nie, moar kan doar nog stuute over vertelle van den dienen). IJ speeldege Russische roulette veur de nieuwe azente, een stuk of vijf, en natuurlijk mé een wijf of twééje (van de derde génerase azente). 'k Vroege an dienen annozèlere wat da't ij ant doen woas en ij zé, "Ké der eest alle vijf balle uithold zulle". 'k Ben toens tot bij em geweest, 'k zagge vijf balle (patronen, punt 38) op zijne bureau ligge, en 'k é toens zijn woape afgepakt, 't open gedoan en da kieke getuunt dat ter nog nen bal in de cilinder zat. In ploase van nen ruuje kop woas zijne kop zu wit of kreit. Allé iedereen wig, 't spelleke woas gedoan. O'k et moete rapportere, ze zate allemoal buite, stommekluute.

Bij de milieupolice

'k Wirktege toens al een tijdsje bij de milieupolice oas ek noar Gentbrugge moest veur een zoake. Allé da opgelost en toens da'k were keerde zag ek an de Voetbalstroate, woard d' aze ant wirke woare, een tonne me nen duudskop op. Da spel stont doar ope en bluu, zonder scheel op om af te dekke. 't Woas an't regene da't goot. 'k Kéke ne keer noar al die numméro's én tekes die de'r op stonde, en toens in mijnen boek (veur d'amateurs: Vlareme tweeje) en wa peisde? Da woas een vree straf vergef. Iedereen kost doar an zijn, oas da spul in't woater kwam! 'k è eest da voat afgedekt mé plastiek die 'k op diene chantier vonde, en mé stene en toens mijne boas opgeroepe via de radio.

Binst da'k mé mijne boas an't klappe woas in mijne combi (gsm's oame nog nie), kwam diene kwiestenbiebel van doar zuuste af op zijnen bromfiets. 'k Vroege em oe lange da ta voat doar al stont en ei zé: " 'k weete da nie want 't es mijn serieje nie, die van mij stopt ier zuust veur da voat." 'k Ee mij moete in euwe om em ne patat op ziene kop te geve, heel de buurte kost doar vergeven zijn, en ij zé: " 't es nie mijn serieje!" Ge zoet op sommigste momente ulderen kop insloan, zekers wete! Toens nog een paar uurkes bézeg geweest om diene boel te loate opkuische.

Afb. 3. Wat een azent lijden kan. Dit keer op carnaval Ledeborg (foto Greet Polfliet, 1997)

Stropende vrederechter

Nen vrederechter die ant struupe woas int Papuleupark in Ledeborg. Vanuit zeine Porsche schot ij mé zijn jachtgewere de konijntjes doar omverre. Wulder doar noartoe. Knippe, w'oam em binst da t'ij ant blaffe woas. Em uit zijnen oto getrokken, ij woas zu zat of duust Zwitsers. Zijne moat tegen de koeffter van den oto gesmete, zijn gewere veilig gezet, die duuje konijne, zijne oto, gewere en al de rest in beslag genome. Woas da were en spel. Diene officier mé nachtdienst, die geen kluute kendege van 't jacht en veldwetboek, zé da'k da allemoal nie oa meuge doen "IJ es ne magistraat, wéte da wel, azent." 'k Weet et, moar in't strafwetboek stoat da t'er bij dat da bij 'eterdoad' niejen telt"! Lappe, 'k oa were de boter opgefrit. 'k Vloge buite bij em, 'k mochte nie mé luistere. Oast t'ij gedoan o mé belle, zé t'ij: "Den procureur zegt da'k alles moe in beslag néme, en da die twieje morgenvroeg moete veure gebrocht worde." Hij goat ta doen. 'k Zéje: "Van eigens ,want 'k woas der bij, en ij uuk". IJ é uuk muuge terte.

Allé, die affaire es veure gekome sebiet bij 't Hof van Beroep woar da'k moest getuige, want 't was ne magistraat. In't gerechtelijk wetboek spreke ze toens

van ‘voorrecht van rechtsmacht’. En doar en ze van diene pé zuust zijn koplampe verbeurd verkloart. ’t Kost mij weinig schille want zijn jachtgewere (een duur stukske, zulle) woas ’t ij kwijt omda’k in mijn proces verbaal oa geschreve da’t diene vent zat woas (wet openbare dronkenschap & strafwetboek). ‘k’Oa em toch bij zijn pietse! IJ kost ’t er nie mé lache en ij keek vrie vies noar mij oas wulder de trappe afginge doar in’ Paleis.

Inschrijvinge in de Van Ooststroate

Iene die van de zuid kwam mé een steekkerre. Ikke doar an de deurre goan belle, doet ’t er éne de deure ope kijkt noar mij en vraagt: “Veur was est?” Ikke “Veur den diene in te schrijve.” Diene vent zegt da ’t ij nie t’uis es: “Kom morgere were.” (afb. 4). Allé, ikke ‘s anderendoags were, in de gietende rege, ’k belle, diene zelfste vent doe ope, en ij zegt: “E d’et nog nie vast da’k mé eu kluute an’t spele ben?”

Deze kaart dient afgegeven te worden op uw commissariaat of per post verstuurd (geen portvrijdom).

De wijkagent mag zich aanbieden op :

DAG	DATUM	UREN
maandag
dinsdag
woensdag
donderdag
vrijdag
zaterdag

NAAM en VOORNAAM :

ADRES :

Afb. 4. Je moest er wel een postzegel op plakken (DSMG collectie ‘Politie’)

Caféruzie

Ne zatte vent, niet te kalmeren. Links en rechts gekeke, em een muuke op zijn toot gegeve. ’k Oa zuu’t gevoel da ze noar mij an’t kijke woare. Keerdege mij omme en stont zekers ne man of tiene an ’t veister van de café an den overkant van de stroate. ’k Koste kieze, mijn schuppe afkuische of binne stappe in

diene café. 'k Da loaste gedoan en 'k wiere doar direct getracteerd. Den boas woas content da'k diene gast nen toat oa gegéve, want diene kerel stont doar al mé een leije.

Zijn wijf, uuk zu en zatte buzze, es den dag nadien van eure neuze komme moaken op den bureau. Mijne boas vroeg of da'k em geslege oa, en 'k zéje van ja en woarom. Lap da wijf buite gesmete. Ze zijn toens wére over de Saskens goan weune.

Nog stuute op Ledebirg

In de Cité Français an den Hundelgemsestenwig, nie verre van den Botermarkt, den diene van Ledebirg. 'k Moeste mé me mijne commissieer bij nen vuilen vent in diene cité. Allé as wulder doar binne woare en diene vent oan geroepe en om explicoace oan gevraagd woarom da't ter zu vuil woas, zé ten diene dat t'ij geen goeste oa veur alles 't explicere, moar oas z'em ieveranst koste éte, drinke en sloapinge geve, ij zu méekome. Allé mijnen boas é diene vent toch keune mé krijge mé d' ambulance, moar iest gin't die ne vent nog ne kier piessie. Hij zé : "Meneer de commissieer, 'k goa eest ne keer zieke" en ij pieste tege nen tafelpuut. Wemme'n em toens noar de Bijloke gedoan en twee wéke nadien woast 't ij duud, ij woas te proper geworde.

Kind zoeke

'k rappelére mijn nog nen stuut 't wijle da'k sérieazent waos in Ledebirg. Binst de congees moeste wulder de bureauazente vervange, anders oa z'ulder giene congé. Op nen vrijdagnoenend zatte 'k ik doare, en kwamt 't oar nen vent binne gewaggeld, zu zat of nen patat. Ij kwam aangifte doen da't ij zijne kleine van vier joar kwijt waos, ij oa de deure ne kier opegezet thuis en diene kleine woas't em afgestapt. Diene vent zé mij da't ij alle café's van Ledebirg oa afgedaon veur diene kleine te zoeke! Diene kleine zat al een uure of twee bij mij. Z'oan em binnebroacht bij mij. 'k Ei toens diene vent zijn vreuwe gebeld, en die dieje es afgekome. Jongens é diene vent doar wa kloppe had van zijn wijf

Bruut

Den éne achter den andere kwam van den bureau van den boas an zijn deure en zé: "Meneere 'k ga ne keer achter een bruut". En ij zé: "Ja jong 't es goe." Oas wulder doar heeltégans alleene zate mé ons tweeje, zé t'ij tege mij: "Alé, wa veur wijf en die gaste, da ze zelve achter ulder bruut moete goan"? Da kieke oa't achter al diene tijd nie deure da die smeerl... geween op café trokke.

Ne vrieje troage

L. woas ne vrieje troage, ij oa altijt schrik veur zjijn dossiers binne te sture noar 't parket: "Zien ne kier da't er iets nie goe of nie zuust es." Allé op nen zeke-re dag vraagt ij mij om ne dossier noar den onderzoeksrechter te brenge, want ij zé dat t'ij geene tijd oa. Ik wiste dat 't ij al 33 rappels (echt woar) van diene rechter oa gekrege om da dossier binne te sture. IJ durfdege nie mier, dus moest te k'ik et doen. Allé ik noar 't paleis bij den juge. Wa da da L. nieje wist: da'k ik da vrie goed déje mé dienen juge. 'k Kwamme 'k ik binne en 'k vroege sebiet an de juge of da't ij kwoad woas op mij. IJ zé vaneigens nie, bennek ik vrie content van eu wirk. 'k Zéje "Moar ge zij wel kwoad op mijne boas". IJ keek ne keer noar mij, dé da dossier ope en zé: "Zeg d'em moar dat zjijnen loasten keer es geweest. De volgde keer kan t'ij zelve kome in ploatse van nen commissioneer te sture."

'k Komme k'ik were op den bureau, stoat L. doar nie van zjijn latte te geve tegen nen zatten azent, ij zie mij en ij roept: "Awel van woar komde gij? "En ikke: "De juge é gevraagd wa dade geere 's morges op uw boteram zoet wille, sjoco of confiture?" (Veur moest ij in den bak goan zitte!). Lappe, 't woas gedoan mé zjijn lawijt.

IJ é mij uut ne keer gezeit da't ij uuk 't exame oa gedoan veur motord, moar da ze'm nie wildegeden. Ik zé em da 'k et wiste woarom nie en ij vroeg : "Awel woarom nie?" en 'k é em 'hantwoord da ze veur mijn leere kostuume moar ien koe moeste schiete en veur em zekers nen olifant of tweeje.

Oto in beslag genomen

L. oa binst zjijne sectordient n'en oto in beslag moete néme die in Mechelen woas gebruikt veur nen hold-up, én n'n overval in Antwirpe. Den oto woas in Gent gevonde. Allé L. oa em an zjijn bien, en om de koste veure diene ota in een garage te zette nie te moete betoale oa 't em op onzen parking loate zette. Diene witte Golf, stont doar al moande, 't ges groeide er vanonder. Op nen kier kom 't bij mij binne in mijnen buro en zé: "Die kluitzakke, z'n nu uuk den otoradio gestolen. Dienen ota moe ier wig, trek't 't er euwe plan mé. Ik ben op boane, ge keunt zien da diene ota ier tege vandenavond nie mier es, ben em beu."

Allé, 'k belle 'k ikke noar de procureur in Mechelen. Den diene zé da t'ij doar niets mé te moake oa, da diene oto loater woas gebruikt in Antwirpe en dat veure Antwirpe woas. Allé, ikke naar Antwirpe gebeld. Den diene zé dat 't veure Gent es. Allé, da spel bleef moar duure. Ikke gebeld noar de verzeke-ring. Doar zéje ze da de kloager woas uitbetoalt en dan ze er niets mier moaste van wete, da'k diene oto moar moest verkuupe. 'k Toens nen èuwen

ijzermarchand opgebelt en diene es diene oto komme oale, 'k krege er 500 muuke veure. Ik da cens in nen envelop gestoake en overgemoakt aan 't soci-aal fons van de police. 't 's Oavens komt L. binne bij mij en ij zé: "Dienen oto es wig, wa é d'er méé gedoan?" En ikke: " 'k em verkocht, veur 500 frang". L. é toens achter mijne rugge een tuchtverslag geschreve da'k et cens in mijnen zak oa gestoke, moar ij kreeg op zijnen bult van den uufcommiseer.

Wij woare ier eest

S. kom bij mij binne, ij kan d'em nie ouwe van 't lache en zei tége mij: "Rudy, kan 't nie mier an: komt toar iene, nen Turk aangifte doen da t'ij bestole es deur nen 'Vreemdeling' zune Nurdafrikaan. Zijn portefeuille en zijnen gsm es t'ij kwijt. Ok, pv moake, feite seine. 'k Zegge "Edde en beschrijvinge van den doader?" En ij zegt: "Wacht, 'k ben zu verre nie gekome". 'k Vroege em "Waarom nie". Diene Turk zé tége mij da ze die vreemdelinge allemoal beter zoen buite smijte: "Wulder woare ier iest!" En ik zé: "Ge zijt mis hij, wij woare ier eest, en toens d' Italianen, de Pole, enzovuuts."

Twie ouwe wijvekes (90 en 91 joar) op de Fransche Voart

Twie miljoen gevonde, kilo's ziepe, sjoklat, sjoarges, nen 'ond onder de divan, nen veugel onderste bove in zijn muite, en zekers duust lege duuze van borstballe. Moar overal, overal zat er cens. Mier op 20 kg twinteg frank stukke è'k doar gevonde en noar 't OCMW gedoan.

Uitzettinge: méé mé den deurwoarder

Oas 't er iets woas wa da 'k nie gere déje da woas mé nen deurwoarder méé goan. 't Woas doar éne bij mé nen chique BMW, moar in mijn uuge nen kluutzak van ne vent, eeste klasse. Allé mijnen eeste kier mé mé den deurwoarder op de ronde van nen collega wijkazent. Wij oame in den tijd afgesproke oas 't er iets woas op de wijk van ne collega mé nen deurwoarder dat de wijkazent van diene wijk nie mé ging. Allé, eeste adres doare. Dienen deurwoarder tegen zijne slotemoaker: "Buurt da slot moar ope". Den diene begost te buure. 'k Vriege en diene deurwoarder of da'k da bevel ne kier mocht leze, ij gaf et mij en keke noar d'huisnummero's. Ze woare bezig ant verkeerde uis!

Geen probleem zé diene deurwoarder we goan toens noar de zuuste nummer. Allé doar ulder wirk gedoan en ze brochte mij wére noar den bureau. An de deure zé die deurwoarder: "Ier, h'èt ier nog uw presentatiecens", lijk da't wettelijk es vastgelegd, 119 frang. 'k Zéje da'k et nie moest en moar da t'ij ne kier moest mé kome mé mij om een pv op te stelle. Diene vent schot uit zijn vel en zé da t'ij in officiele dienst woas en en dienaar van 't gezag. En ik zé em dat diene mens wiens slot ij o kapot loate buure ne geweune woas lijk 't kikke en dat t'a vanoavend zekers nie binne zou geroake! Dus pv gemoakt,

em gezeit dat 't ij alle koste ging moete vergoeden, diene mens van't slot ging verwittigen, een nieuw slot ging steke, de sleuters bij mij ging brengen, en zijn excuses aanbieden bij die mense. Mijne boas was achter de rugge van dienen deurwaerder vrie content. Die beweuners van da uis woaren eest kwaat op mij, toens op diene deurwaerder, moar ulder kosten zijn allemoal vergoed geworde. 'k En nuut nie mier mé diene deurwaerder op boane moete goan, contrè-re, uuk nie mé nen andere. Den tamtam zal gewirkt en bij die gaste.

Wa d'ame allemoal nie vrie gère déje da woas mensen uit ulder uis zette, moar, sja, swijle moest et gebeure. Allé mijnen boas en ikke méé onzen vélo noar Genbrugge, woar dat ter nen boer moest worden uitgezet. Den deurwaerder woas doar al, den camion veur 't gerief op te loaje. Allé wij noar da ierf, kloppe, de boerinne doet ope en de deurwoarder doe zijn historie mé da bevel. 'k Vroage woar da den boer es en de boerinne zegt "hij zit op 't vertrek (wc), doare." Allé 'k goa k ik ne kier goan kloppe op die deure en den boer steekt die deure ope, moar mé nen tweeluup in zijn ande! IJ steekt den luup noar ons en mijnen boas die achter mij stond wipt over een muurke en ik doar achter, recht op den mestuup! W' eme doar nog een alf uurke geklapt mé den boer, wij mé onzen revolver in oens 'and en diene boer mé zijnen tweeluup. Allé ij é em nie veur zijn verstand geschote en ij é uk nie op ons geschote. Mijne boas zijne schouwer woas uit de notte en ik stonke noar de stront!

Bedanking.

Afb. 2 en 3 werden met de welwillende instemming van de auteur ontleend aan het fotoboek 'Blauw in zwart-wit' (1997) van Greet Polfliet.

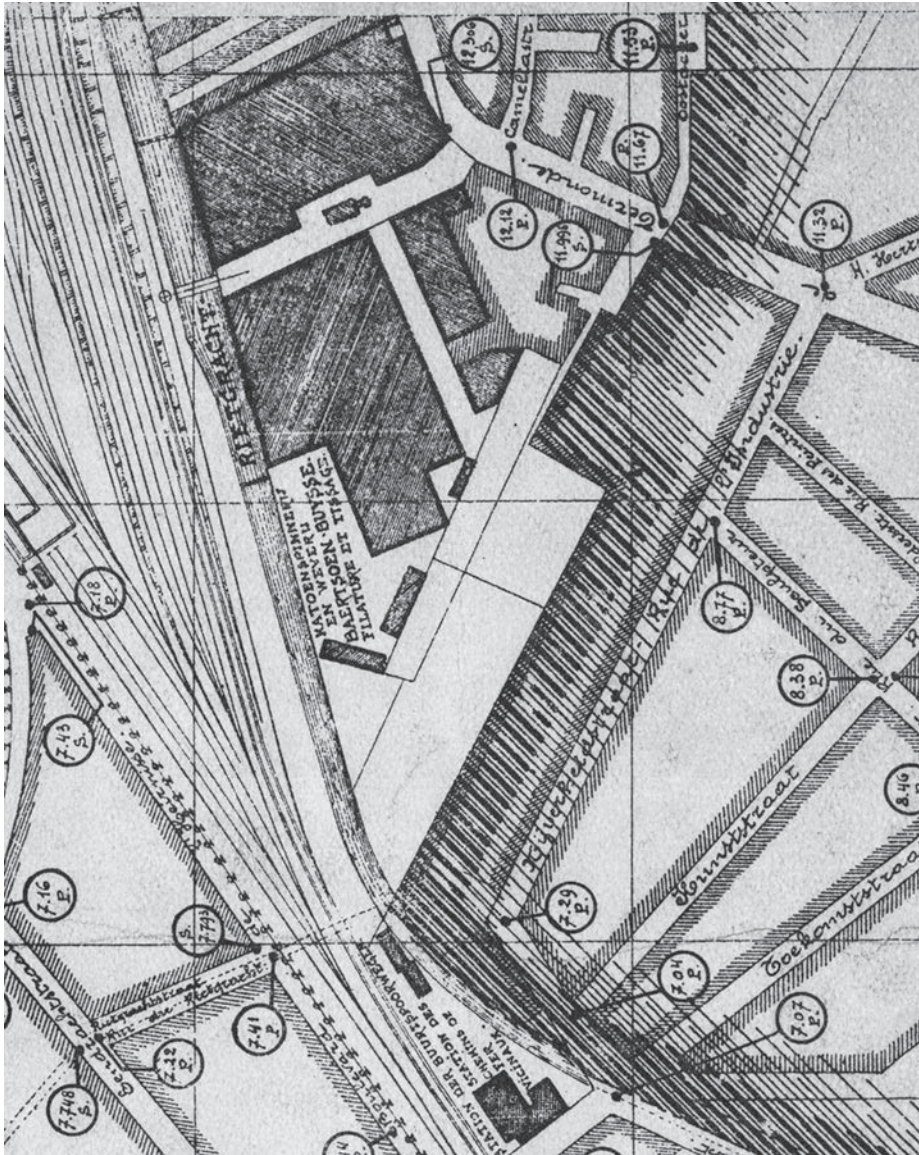
BIJENTEELT IN DE GENTSE SINT-BAAFSABDIJ

Marc Hanson

Een handschrift van de bekende kunstminnende abt en bibliofiel Rafaël de Mercatel (1478-1507), ‘Vergilius’ uit 1488, bevat een leerzame miniatuur die een imkersbedrijf voorstelt. De gevlochten korven van stro of riet, staan onder de houten afdaken van een ruim bijenhuis. Een imker, beschermd door een speciaal hoofddekseel, werkt aan een korf. Dat werk was toen beperkter dan nu omdat er met korven minder mogelijkheden waren tot interventie door de imker dan met de hedendaagse houten (nu ook al in kunststof!) bijenkasten, die uit de negentiende eeuw dateren. Bovendien was er vóór de zeventiende eeuw veel minder bekend over het leven van de bijen. Pas in die eeuw, bijvoorbeeld, ontdekte de Nederlander Jan Swammerdam dat bij de bijen niet een koning, maar een koningin de plak zwaait. Op de miniatuur zien we de bijen rondvliegen op zoek naar stuifmeel en nectar. Twee velden geelbloeiend koolzaad springen in het oog, een oliehoudende plant die bij de bijen zeer geliefd was en is. Het blad met de bijenkorven uit de gewezen collectie van abt Rafaël de Mercatel, nu bewaard in de bibliotheek van de UGent (collectie Handschriften) was in 2016 tijdelijk tentoongesteld in het STAM.

De mooie miniatuur is wellicht niet toevallig in het handschrift opgenomen. Op dat ogenblik bezat de Sint-Baafsabdij zeker al een eigen bijenhof, wellicht sinds de dertiende eeuw. De Was-, Zeem- en Biekorfstraat achter het Dampoortstation, herinneren er aan. De Baafse ‘bijengaard’ lag echter niet daar, maar ongeveer op de plek waar de stad enkele jaren geleden, tussen de spoorweg en de Dendermondsesteenweg, een parkje van ongeveer 2,5 ha heeft aangelegd op een verlaten industriële site: het Bijgaardepark (afb. 1, 2 en 3). In de tijd van de abdij lag de ‘bijengaard’ aan de rand van de oostelijke stadsvest (afb. 4) en de grote Heernesse, een meersengebied langs de Scheldeoever. Met zijn bloeiende wilde bloemen en planten gedurende de lente en de zomer, vormde die zone een ideaal biotoop voor de nijvere bijen. In het voorjaar kwamen daar nog de bloeiende fruitbomen bij in het Sint-Baafsdorp, dat waarschijnlijk ook enkele kleine imkers telde (afb. 5 en 6).

Honing was al in de Oudheid een gegeerd product, niet alleen omdat het een lekkernij was. Het stond ook bekend als geneesmiddel, energiedrankje en cosmetica-artikel. Voor de Sint-Baafsabdij (en kloosters en abdijen in het algemeen) waren de bijen zeer nuttige insecten. Ze leverden uiteraard de honing,

Afb. 1. Zo zag de zone waar het Bijgaardepark zou komen er uit in 1912: bijna helemaal ingenomen door het textielbedrijf Baertsoen-Buyssé. Boven rechts: de Dendermondse steenweg; rechts de Nijverheidsstraat (nu begrijpen we waar de naam vandaan komt!). Zwaar gearceerd: de toenmalige grens met Sint-Amandsberg. Links naast de spoorweg een kanaaltje aangeduid met Rietgracht, maar in feite een verlegde vestgracht (detail uit het plan Compijn-Soenen, Stad Gent, dienst stadswerken).

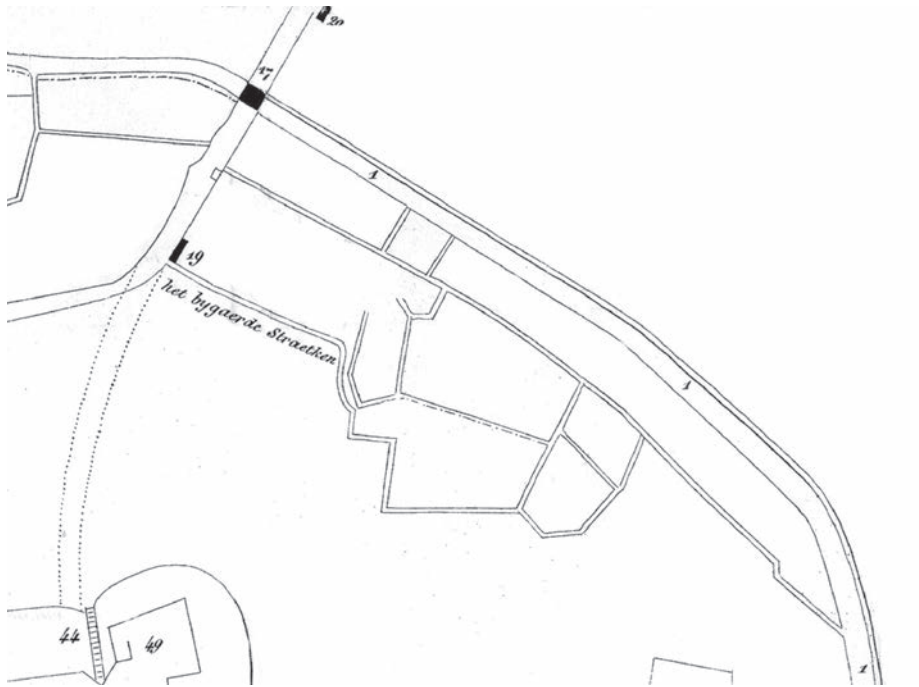

Afb. 2. Een klein gedeelte van het Bijgaardepark met speelweide en nog een rest van de fabriekshallen (foto 2017).

die in de keuken dienst deed als zoetstof. Zelfs de brouwer maakte soms gebruik van honing voor het zoeten van bier. Sommige bekende chocolatiers en patissiers, die niet hoog oplopen met stevia en synthetische zoetstoffen, experimenteren nu zelfs met honing als zoetstof in chocolade of gebak. Van (geraffineerde) suiker uit suikerbieten en suikerriet was er toen nog geen sprake. ‘Zoet’ was zeldzaam en duur. Van de bijenwas werden kaarsen gemaakt, die zorgden voor (ook symbolisch belangrijk) licht in de abdijkerk en andere plaatsen. Bijenwas was ook nodig om schrijftabletten te vervaardigen. De leerlingen van de abdijschool gebruikten deze tabletten voor schooloefeningen en monniken schreven er kladteksten op. Ten slotte zorgden de soms stekende diertjes voor de bestuiving en bevruchting van de fruitbomen en de vele bloemen en planten.

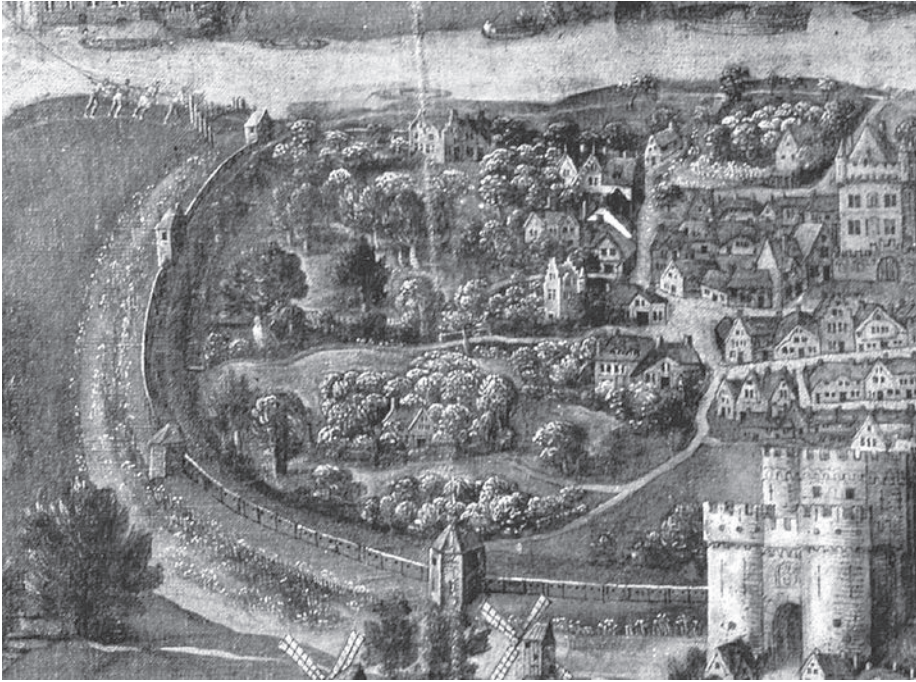
Afb. 3. Aan de Baafse bijenteelt herinneren niet enkel de namen Biekorf-, Zeem-, Wesp- en Wasstraat (op een verkeerde plek) en het Bijgaardepark (op de juiste plaats). Aan de Toekomststraat (in het verlengde van de Forelstraat), aan de ingang van het park, vind je 'De Bijendans'. Het is een typisch stationnetje van de buurtspoorwegen, later onderdeel van het metaalbedrijf Malmar, mooi gerestaureerd en ingericht als kindercrèche. Ooit vertrok hier de stoomtram naar Lochristi - Zaffelare.

Afb. 4. De sleutel tot de nadere lokalisering van het bijenhuis: het Bygaerde Straetken door Auguste van Lokeren ingetekend parallel met de stadsvesten (cijfer 1) ten westen van de Dendermondse Poort (het zwarte blokje met cijfer 17 bovenaan), ongeveer bij het huidige winkelcentrum. Links onder een van de bolwerken van het Nieuw Kasteel (cijfer 49). Detail van de reconstruerende kaart van het Sint-Baafsdoorp in de periode 1545-1577 uit Van Lokeren, A. (1848), *Le Château des Espagnols à Gand*. In: *Message des Sciences historiques*, Gent, Hebbelynck.

Geen wonder dat de monniken in Gent en elders over de bijen zeer positief dachten en schreven. Ze zagen een bijenkolonie als een na te volgen voorbeeld: iedere bij zet zich immers zonder morren in voor het gemeenschappelijk ideaal. Volgens sommigen motiveerden de bijen zelfs de monniken om een kuis, sober en werkend leven te leiden. De heilige Hiëronymus schreef al: “Richt bijenkorven in (...) en leer van die kleine wezentjes hoe in de kloosters orde en tucht bewaard kunnen worden.”

Sinds enkele jaren heeft de vzw ‘Buren van de Abdij’, die onder ander tracht de ruïnes van de gewezen Sint-Baafsabdij te promoten, te herwaarderen en toegankelijker te maken voor het publiek, ook een ‘Werkgroep landbouw’. De

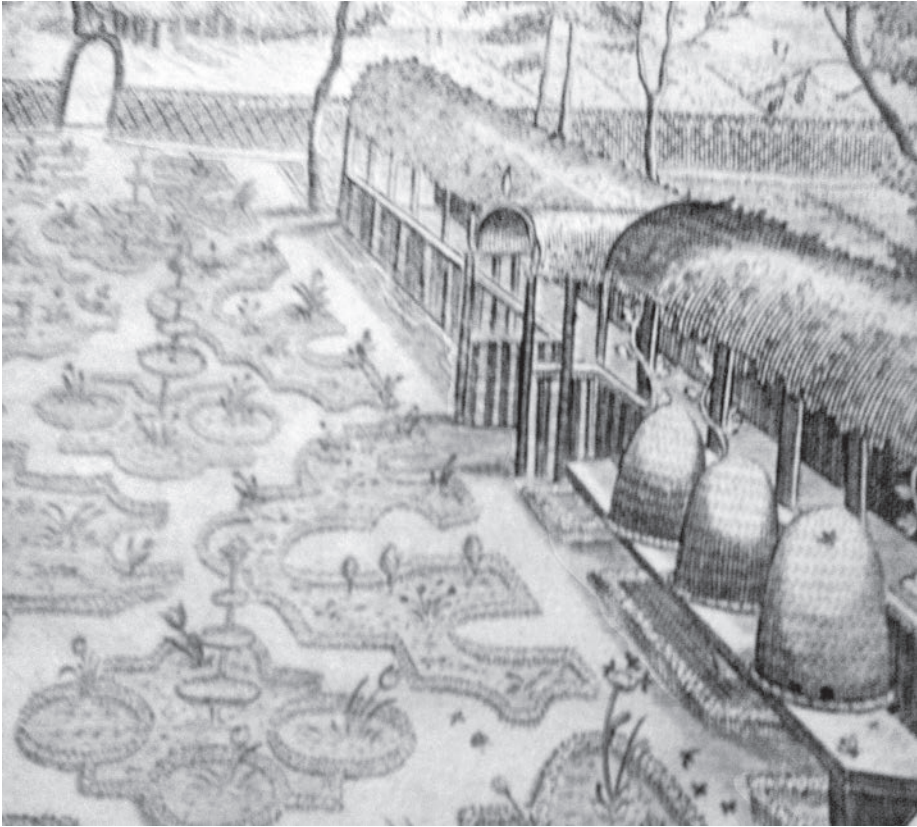

Afb. 5. Het groene zuidelijke deel van het Sint-Baafsabdijdorp in 1534 met bloeiende fruitbomen. Links de stadsvest vanaf de Schelde tot aan de Dendermondse Poort, rechtsonder. Vermoedelijk daar ergens stond het bijenhuis. Links een klein gedeelte van de Heirnismeersen (detail uit het panoramisch gezicht op Gent in 1534, STAM).

leden ervan verzorgen in de pandhof een kruidentuintje en aan de westkant ervan houden ze onder leiding van een jonge imker een drietal bijenkasten. Met beide initiatieven zetten ze een oude, nuttige en interessante Baafse traditie verder.

Geraadpleegd:

- Anoniem. Kaart met de parken van Gent (uitgave van de Groendienst Stad Gent), Gent, 2010.
 Devriese, L., 2008, Malmarpark of Bijgaard? In: *Snep!* nr.2, p. 24-27.
 Hanson, M., 2016, Stadslandbouw in Gent: het Sint-Baafsabdij in de late middeleeuwen. In: *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 45, nr. 6, p. 330-341.

Afb. 6. Een zeventiende-eeuws bijenhuis dat waarschijnlijk niet echt verschilde van de middeleeuwse bijenhouderij in de Sint-Baafsabdij (detail van een gravure uit Jacob Cats, 1655, *Alle de Wercken so ouden als nieuwe*, Jan Jacobsz. Schipper, Amsterdam).

‘JUFFROUW – ZANG – DE – LES’ MUSICEERT EN VERTELT

Marie - Jeanne De Smet

De hoed

In de familie van mijn aangetrouwde tante Germaine was er een sterfgeval geweest en haar moeder moest de lijkdienst bijwonen. Het was een dienst om 10 uur, dus moest iedereen fatsoenlijk gekleed zijn voor de gelegenheid. Een zwart kleed, dat had moeder, maar een hoed! Dat werd toen bijna niet gedragen. De werkmensen hadden geen geld voor hoeden. De vrouwen droegen in de kerk ofwel een muts ofwel een grote zwarte sjaal over het hoofd. Enfin, na veel geïnformeerd te hebben, links en rechts, bleek het mogelijk bij een kennis een hoed te ontlenen. Die moest wel afgehaald worden. Germaine, toen zo'n tien jaar oud, werd er om gestuurd. Ze nam hoed en ronde hoedendoos in ontvangst, en terug naar huis.

Toevallig passeerde daar een lege bierkar. Nu moet je weten dat lege bierkarren in die tijd gevaarlijk gerij waren. Met hun twee paarden konden ze flinke snelheden nemen. In een knip was Germaine er op gesprongen om mee te rijden. Dat was een geliefd spelletje bij de kinderen: er op en af springen en tijdens het ritje heerlijk geschokt worden op onze kasseien.

Na haar ritje kwam Germaine triomfantelijk thuis met de hoedendoos, maar toen mama die opende zag ze ... niets. Doosbodem en hoed waren er door het danig geschok uit gevallen. Ze lagen waarschijnlijk ergens langs de baan... al zal de hoed wel rap opgeraapt zijn. Onnodig te zeggen dat Germaine een fikse rammeling kreeg. Moeder moest zonder hoed naar de begrafenis. En het ergst van al: ze moest haar kennis een nieuwe hoed betalen.

Het was echt een triestige begraafing!!

en sij die pronkt, en sij die pronkt en ikke nie
 Hij ee vergeten da'kik hem zuu geire sie. En sij die,
 pronkt, en sij die pronkt en ikke nie, Hij ee vergeten
 da'kik hem zuu geire sie

En hij ee niet en ik 'k het al, hij ee gien, Cars beur
 Carnaval, hij moe gaan lieren, om hem te verklienen
 en hij ee niet en ik 'k het al, hij moe gaan lieren
 om hem te verklienen

Aftelrijmpje.

Mistambong, hom darrre darrre diere, Mistiko hom
 darrre darrre darrre. Toere loere loere, Toere loere liere
 toere loere loere Mistambong.

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN EN VAN MENSEN EN DINGEN: ZUSTERBLADEN?

Adrien Brysse

In ‘Ghendtsche Tydinghen’ wordt er geregeld verwezen naar ‘ons zusterblad’ Van Mensen en Dingen. Eigenlijk zouden we moeten spreken van ‘moederblad’. De Heemkundige en Historische Kring Gent (HHKG) is immers ontstaan in de schoot van de Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen (KBOV). Bij de stichting in 1926 heette die nog de ‘Folkloristenbond’ met het door de bond beheerde museum (1931) in de Lange Steenstraat. Vanaf 1962 verhuisde dit naar het gerestaureerde Alijnsgodshuis op de Kraanlei, dat vandaag ook al weer een andere naam draagt, m.n. ‘het Huis van Alijn’, onderdeel van het Autonoom Gemeentelijk Bedrijf Erfgoed. Ook het tijdschrift Van Mensen en Dingen voerde vóór 2003 een andere titel, te weten Oost-Vlaamse Zanten.

Hoe het allemaal begon

Toen in 1969 te Mariakerke een landdag plaatsvond van het Verbond van Oostvlaamse Heemkundige Kringen was Gent niet vertegenwoordigd. Vele Gentenaars richtten zich toen noodgedwongen tot de heemkundige kring ‘De Oost-Oudburg’ in het Groot-Begijnhof te Sint-Amandsberg. Bij Gaston Hebbelynck rijpte het plan om de Gentse heemkundigen samen te brengen. Aan het bestuur van de KBOV werd gevraagd om een heemkring ‘Ghendt’, later ‘Heemkundige Kring Gent’ op te richten in de schoot van de KBOV. Er waren genoeg actieve Gentse heemkundig geïnspireerde leden en de KBOV kon een lokaal met boekerij, een voordrachtzaal en een Mededelingenblad bieden. Daardoor hoefde er geen afzonderlijke vereniging gesticht te worden. Het KBOV-bestuur ging akkoord en op 11 januari 1970 had een eerste contactvergadering plaats. In zijn verslag in Oost-Vlaamse Zanten (1970) schrijft G. Hebbelynck dat de formule goed bleek te werken. De vergaderingen van de werkgroep werden enthousiast bijgewoond. Op 8/02/1970 onderhield Hebbelynck de deelnemers over de Gentse stadsplannen. Later op het jaar volgde een bijzondere bijeenkomst over het plan van Hondius. Afdrukken van het Hondius plan van de stad Gent uit 1641 gingen er vlot van de hand. Het ging hier om een restant dat de kring had overgekocht van het leger. Er volgden nog negen werkvergaderingen op bijzondere thema’s in 1970.

Op 9 mei 1971 werd een werkcomité samengesteld dat de basis zou vormen van een afzonderlijk bestuur van een naar werking zelfstandige vereniging, aangesloten bij de KBOV. In het KBOV Mededelingblad 1971 nr. 6 verscheen het embleem met de Maagd van Gent, kenteken van de Schalmeyers van Gent. Op 4 juli 1971 werd gesproken over de verdere onafhankelijke activiteit van de kring en de verhouding met de KBOV. Vanaf 1 januari 1972 kent de kring een onafhankelijk bestaan. De oprichtingsakte van HHKG werd opgemaakt op 22 oktober 1972 en gepubliceerd in de bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 23 november 1972 met nummer 8150. Gaston Hebbelynck werd de eerste voorzitter, Hugo Collumbien ondervoorzitter, Michaël Steels secretaris en André Verbeke penningmeester. Dr. Paul Rogghé werd tot erevoorzitter benoemd.

**HEEMKUNDIGE KRING
„GENT”**

Gent, postmerkdatum

WAARDE HEER EN MEDELID,

U wordt vriendelijk verzocht aanwezig te zijn op
de bestuurs vergadering die zal
plaatshebben op woensdag, 19/1/72
..... DAMBERD, Koornmarkt
te 20 u. in woensdag, 19/1/72

AGENDA :

..... 1) ledenwerving

..... 2) tijdschrift

..... 3) rondvraag

.....

.....

.....

.....

Op uw aanwezigheid wordt gerekend.

Hoogachtend,

De Sekretaris, De Voorzitter,
A. Van den Kerkhove G. Hebbelynck

VAN LAECKE - GENT

LEZERS AAN HET WOORD

Pand Onderbergen

Frank Ödberg bezorgt ons - weeral - een fraaie, nooit eerder getoonde afbeelding van een stukje oud Gent (afb. 1). Het betreft een deeltje van het destijds zo armtierige ex-dominicanenklooster in Onderbergen bevolkt door artiesten en arme sukkels, waarvan het licht crimineel doen en laten in 1956 beschreven staat in een rapport van rijkwachtcommandant Rys, overgenomen in GT 2017 nr. 3. De tekening dateert uit 1938 en werd gemaakt door Gustaaf Bracke, liefhebber van het oude Gent. Hij was als tekenaar verbonden aan het parasitologisch laboratorium van prof. Van Grembergen (Ugent, destijds

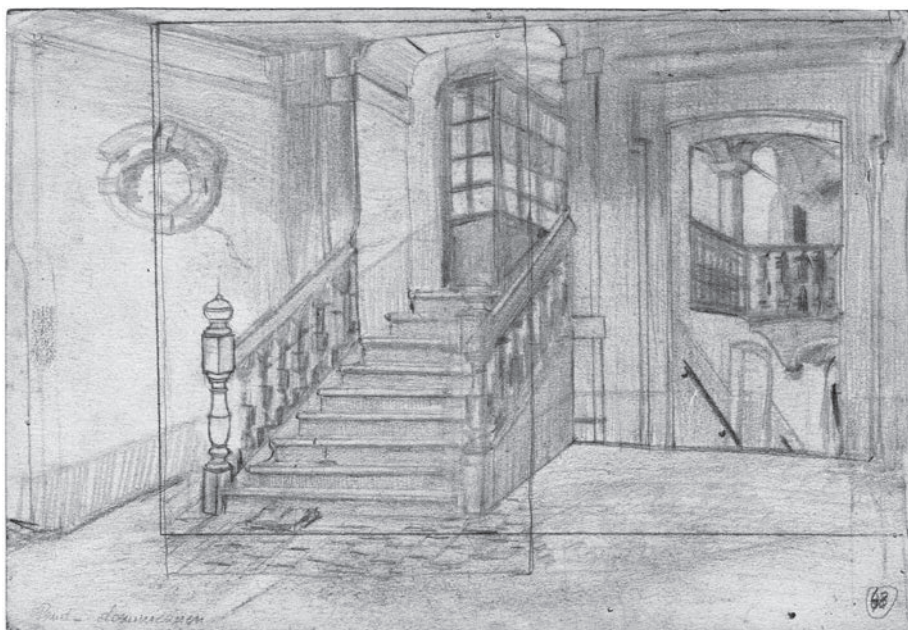

Afb. 1. Ex-dominicanenklooster in Onderbergen.

RUG).

Frank herinnert zich ook nog dat in het begin van de jaren vijftig de autocar-firma De Swaef daar begonnen is. De familie woonde links van de ingang van de koer en had een 'martiko', vermoedelijk een rhesusaap, die steeds achter de venster stond te gapen. Een dagelijkse pleisterplek voor de schoolgaande jeugd.

NvdR. Mede in verband hiermee reproduceren we in afb. 2 een nooit eerder gepubliceerde schets uit 1919 gemaakt in het vroegere klooster door architect Gaston De Bruycker (bewaard in DSMG Sint-Amandsberg – afd. Grote grafiek).

Afb. 2. Schets Dominicanenklooster door Gaston De Bruycker (1919).

School Marachuswijk

Op de vraag van An Cocriamont (De School Van Toen), gebaseerd op de 'Gentse Memoriedagen' in GT over het schooltje aan de Lucas Munichstraat, vandaag 'Het Trappenhuis' genoemd, een antwoord van de redactie. Het was onze oud-voorzitter Hugo Collumbien die de 'Memoriedagen' voor zijn

redactionele rekening nam. Hij baseerde zich daarvoor op zijn uitgebreid archief, waarvan o.a. de krantenknipsels zorgvuldig geklasseerd in ordners, aan het Gentse Stadsarchief werden geschonken. Ze staan opgesteld in de leeszaal van de 'Zwarte Doos' en zijn er iedere week gemakkelijk raadpleegbaar van maandag tot en met donderdag in de voormiddag (zie afb. 3). Daarin is echter niets te vinden over de school.

Afb. 3. Krantenknipselarchief van Hugo Collumbien in het Stadsarchief Zwarte Doos.

Een tweede mogelijkheid is raadpleging in ons documentatiecentrum DSMG, Begijnhof 46, Sint-Amandsberg, afdeling Vliegende Bladen. Dit kan op dinsdagmiddagen tot 18u of op zondagen van 10 tot 12u. Gegevens daarover in

de reeksen ‘Straten’ en in ‘Onderwijs, Lager’. Dit leverde volgend resultaat op. In DSMG Vlieg. Bladen Gent, reeks straten: knipsel De Gentenaar 20-12-1984, getiteld Een ‘Turkse’ School in de St. Machariuswijk. Eerder bestaande plannen om de oude Zonder Naamschool te vervangen door nieuwbouw werden versneld uitgevoerd na een instorting van de Schoolkaai (kaai-muur) eind 1980. Officiële heropening op 9 feb. 1985. Het nieuwe gebouw kreeg de onofficiële naam ‘Blokkendoos’ (in 1984 gegeven). Enkele jaren later werd dit het succesvolle ‘Trappenhuis’.

Schouwmantel in het Stadhuis

Lezer Luc Bucquoye is sinds geruime tijd op zoek naar de eventuele betekenis van een detail op een schouwmantel in het Gentse Stadhuis (afb. 4). In het Oostenrijks salon vind je vijf fijn gesculpteerde consoles in de architraaf van de schouw. In het midden een saterkop met ernaast engelkopjes en uiterst rechts en links twee identieke exemplaren van de raadselachtige sculptuur getoond op de afbeelding. Het geheel zie je heel goed als je via internet een virtuele rondgang maakt in het stadhuis. Kan iemand hem helpen?

Afb. 4. Schouwmantelornament in Oostenrijkse zaal van het stadhuis.

Straatnamen

Marc Segher wandelt regelmatig doorheen de buurt achter het Sint-Pieterstation en heeft zo de Reigerstraat, Voskenslaan, Ganzendries en de Poelsnepstraat ontdekt. Als natuurgids met een ruime interesse voor het verleden vraagt hij zich af of die straatnamen een historische achtergrond hebben. Dries in Ganzendries lijkt daarop te wijzen, maar de Poelsnepstraat, Reigerstraat en

Vossenlaan is minder duidelijk. En waarom snep en niet snip voor wat de Poelsnepstraat betreft?

Amulet voor huisbescherming

Lezer Paul Derycke suggereert als uitleg voor de initialen N en D op de ‘amulet’ beschreven en getoond in GT 2017 nrs. 3 en 4-5 de mogelijkheid dat het hier eenvoudigweg kan gaan om de Notre Dame vervat in de naam van de vindplaats Sint-Maria-Horebeke.

Chicorei en chocolade aan de Visserij

Stan Panis vroeg om informatie over een chicoreifabriek gevestigd aan de Visserij. Louis Gevaert vond in het DSMG, begijnhof, Sint-Amandsberg, het volgende over de handelszaak Staelens. In een adressenboek van 1900 van onder andere middenstanders en fabricanten: Staelens E. (Emile) Pêcherie (Visserij) 161 (blz. 164) *fabricant chicorée*; in de ‘Wegwijzers van Gent, 1891: Staelens, J. en in 1897: Staelens E., beiden Visserij 161 chocoladefabriek. In de brochure *De Visserij* (1983) van Guido Deseyn vinden we in 1905 chicorijfabriek met magazijn, in 1914 overgenomen door Naus & Co. Op de muur langs de tragel stond tot voor kort (volgens die bron) te lezen: ‘Chicorij suikerij La Belle Jardiniere - De Beste’. Helaas geen foto daarvan gevonden. Op het internet mooie foto’s van etiketten met die (inderdaad belle) jardinière.

Schoolspeelplaats in de Voldersstraat als oorlogsbegraafplaats

Guido De Latte vestigt onze aandacht op een eigenaardige Duitse foto (KIK BO17924, afb. 5) uit de Eerste Wereldoorlog waarvan het negatief door het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK) gedigitaliseerd werd en in Brussel tentoongesteld. Daarop is een begraafplaats te zien aangelegd op de speelkoer van de stedelijke lagere school in het voormalige Jezuietencollege in de Voldersstraat (de latere Braunschool, nu Faculteit Rechten, Ugent).

Georges Antheunis (Stad Gent, Zwarte Doos) legt uit hoe dat kwam. De Gräberverwaltung (gravenbezorging) van het Duitse 4. Armee was daar ondergebracht. Dit staat vermeld bij Jan Vancoille *De Duitse militaire begraafplaats Menen Wald. Geschiedenis van de Duitse militaire graven van de Eerste Wereldoorlog in Zuid-West-Vlaanderen*, Wevelgem 2013. Vermoedelijk was de vermelde dienst vóór maart 1917 daar gevestigd, want vanaf dan wordt het

Afb. 5. Schoolspeelplaats in de Volderstraat tijdens WO I.

volgende adres aangegeven: Gräber-Verwaltung, Gent, Dockplatz 23. Gräberverwaltung. Ausgrabungen, Leichenüberführungen (bron: Etappen - Inspektion 4. 1 b. Nr. 3000. A.). De graven op de foto dateren vermoedelijk uit de eerste maanden van de oorlog en werden nadien overgebracht naar het Soldatenfriedhof op de Westerbegraafplaats. In de jaren 1956 werden alle gesneuvelde Duitse militairen uit de beide wereldoorlogen overgebracht naar Vladslo en Langemarck (WO I) en Lommel (WO II).

Tapette

Agnes Audoor, kleindochter van bedel Turkelboom in het Sint-Barbaracollege, bezorgde ons een 'tapette' (afb. 6) bewaard door haar grootvader en moeder. Daarmee werd, zoals beschreven door Guy Beyaert in GT 2017 nr. 4-5, p. 319, destijds in die school een nu blijkbaar vergeten balspel gespeeld. Het stuk, nu in DSMG, is zo'n 45 cm lang.

Afb. 6. Stok gebruikt in tapettespel.

BESCHERMLEDEN

- Dhr COCQUYT Edmond (€300)
Mevr. DE SMET Christiane (€120)
Mevr. VERDONCK Maria (€100)
Dhr BAERT-DECLERCK Guy (€80)
Dhr dr. VERJANS Philippe (€80)
Dhr HEBBELYNCK-BRUNIN Bernard (€75)
Dhr VAN SCHIL John (€75)
Dhr BEKAERT Serge (€75)
Dhr SORGELoose Peter (€55)
Mevr. de MEYER Bernadette (€50)
Mevr. DE BLAUWE Monique (€50)
Dhr UYTENHOVE-VERHAEGEN Marc (€50)
Prof. em. dr. VAN CAENEGEM R. (€50)
Dhr VAN HOORDE HUBERT (€50)
Dhr PEPERSTRAETE Patrick (€50)
Dhr HEBBELYNCK Pierre/Philippe (€50)
Dhr LEIRENS Jean-Pierre (€50)
Dhr ABBENBROEK Walter (€50)
Dhr WALRAEDT Jean (€50)
Dhr COUCKE-NEGRONI Marc (€50)
Dhr VAN VLAENDEREN-DUA Freddy (€50)
Dhr VANDENBRUANE André (€50)
Dhr LYBAERT Patrick (€50)
Dhr VAN BOCKSTAELE Roger (€50)
Dhr BERTRAND Jean (€50)
Dhr BUYASSE André (€50)
Dhr VAN RENTERGHEM Guido (€50)
Dhr EECHAUDT Didier (€50)
Dhr PLUM-DOOF Pierre (€50)
Dhr DOBBELAERE Raphaël (€50)
Mevr. NAERHUYZEN M.L. (€50)
Mevr. BOONE Veronica en DE SMET Suzanne (€50)
Dhr DE WITTE Frank (€50)
Mevr. STOELTIE-LAFORCE Barbara (€50)
Prof. dr. LACROIX Eric (€45)
Dhr VAN DAMME Alfons (€45)
Mevr. DE SMET Marie-Jeanne (€40)
Mevr. DE REUSE Jacqueline (€40)
Dhr DESTOOP Bert (€40)
Dhr VINCENT-VAN DE PUTTE Jean (€40)
Dhr LEYSEELE Jean-Paul (€40)
Dhr DEVOGELAERE-HANQUET Willy (€40)
Dhr VERMAELE Lucien (€40)
Dhr CLAEYS Luc (€40)
Dhr VAN BOCKSTAELE-DE BEVERE Fred (€40)
Mevr. HEMELAER Lieve (€40)
Mevr. FLORYN Dionisia (€40)
Dhr BOCKSTAELE Werner (€40)
Dhr VAN DEN BORRE Jos (€38)
Dhr FLACHET Philippe (€35)
Dhr ROOSE Jean-Pierre (€35)
Mevr. VAN DE VELDE-CAPITAINE Eveline (€35)
Dhr dr. DEMEULENAERE Guido (€35)
Dhr VAN GOETHEM-REYNIERS Antoine (€35)
Dhr LATAER Jacques (€35)
Mevr. BEYZ Martine (€35)

Dhr GISTELINCK Alfons (€35)
Dhr TIJS Willy (€35)
Dhr WULTEPUTTE Marc (€35)
Dhr DEMOOR Danny (€35)
Dhr UITTERSCGOUT Jean Pierre (€35)
Dhr CRISPYN Joel (€35)
Prof. VAN HOECKE Marc (€31)
Mevr. DESMET Ginette (€30)
Mevr. VAN CANEGHEM Andréa (€30)
Mevr. COCRIAMONT Anne (€30)
Prof. em. ÖDBERG Frank (€30)
Dhr DE STROOPER-ALLAERT Maurice (€30)
Dhr BALTHAZAR Herman (€30)
Dhr DIEGENANT Willy (€30)
Dhr VAN WYNSBERGHE André (€30)
Mevr. MARTENS Marie-Louise (€30)
Dhr dr. MARLIER Roland (€30)
Dhr dr. HEUGHEBAERT-SCHOTTE Roland (€30)
Mevr. VERPLANCKE Maria (€30)
Dhr WEYMEIS Christian (€30)
Dhr DAENS Louis (€30)
Dhr VOORTMAN Michel (€30)
Dhr PLATTEUW Erik (€30)
Dhr MEERT-CALLE Frank & Lilian (€30)
Dhr FONTEYN Yvan (€30)
Dhr VERVLIIET Luc (€30)
Mevr. DERDIJN Emilienne (€30)
Dhr CLAEYS-DE PAEPE Laurent (€30)
Dhr METELMANN Klaus (€30)
Dhr GELAUDE Frank (€30)
Mevr. MEGANCK Christiane (€30)
Prof. em. dr. EVRARD Alexander (€30)
Dhr DE MEYERE J.A.L. (€30)
Dhr PIETERS Wilfried (€30)
Dhr DE VLEESCHOUWER-DE TURCQ Jan (€30)

Dhr MARTENS - BOS Leon (€30)
Mevr. ROGIEST Marie-Christine (€30)
Dhr DE BUCK Eric (€30)
Dhr DE VREESE-VERBERGHT Georges (€30)
Dhr MALSCHAERT Alain (€30)
Dhr dr. HUYGHEBAERT-MAERTENS Jacques (€30)
Dhr PUTTEVILS Christian (€30)
Dhr DURINCK Freddy (€30)
Dhr STEVENS-DUTRY Bob (€30)
Dhr SMET Marc (€30)
Dhr VERHAEST Luc (€30)
Dhr ROUQUART Willy (€30)
Mevr. GYSELINCK Sonja (€30)
Dhr DE GRAEVE Albert (€30)
Dhr dr. VAN LAETHEM Jean (€30)
Dhr BLEYAERT François (€30)
Dhr en mevr. MORTIER - DE CLERCQ J. (€30)
Dhr. POLLARIS Wim (€30)
Prof. em. dr. STORME Marcel (€30)
Mevr. BOUCKAERT M. M. (€30)
Dhr VAN ELSSEN – COPPENS (€30)
Dhr DE VLEESCHOUWER Herbert (€30)
Dhr MARISSAEL Claude (€30)
Dhr EECKMAN Pierre (€30)
BUCQUOYE Luc (€30)
Mevr. DE BRUYCKER Benedict (€30)
Dhr MARESCEAU Marc (€30)

STEUNENDE LEDEN

Dhr CASTEELS Lucien (€25,64)
Prof. dr. VAN TYGHEM Frieda (€25)
Dhr LEKENS Luc (€25)
Mevr. MERLEVEDE Marijke (€25)
Mevr. D'HAEN Paula (€25)
Mevr. VANHOOREN Lea (€25)
Dhr BEYAERT Guy (€25)
Dhr CRUYT Bernard (€25)
Dhr VLIEGHE Pierre (€25)
Mw BERNAERT Francine (€25)
Mevr. EDIERS Beatrijs (€25)
Dhr DE CONINCK-MICHIELS Paul (€25)
Dhr DE KEYSER Roger (€25)
Dhr ZELS Didier (€25)
Dhr MORNIE Joseph (€25)
Mevr. BEECKMAN Reina (€25)
Dhr dr. OSSIEUR Edgard (€25)
Dhr GOETHALS Franklin (€25)
Dhr BRAECKMAN Etienne (€25)
Dhr DOBBELAERE Michel (€25)
Dhr JANSSEN-DE WEIRDT Rigobert (€25)
Dhr CHRISTIAENS Marcel (€25)
Mevr. DERUDDER Monique (€25)
Dhr LYBAERT Robert-RAES (€25)
Mevr. VANCRAEYNST-MULERT Beatrice (€25)
Dhr PENNING-VAN DEN BERGHE Erwin (€25)
Dhr BRUYNEEL Pierre (€25)
Dhr MAUQUOY Paul (€25)
Dhr PLASSCHAERT Albert/Jean (€25)
Dhr RUMMENS Mark (€25)
Dhr DOBBELAERE-CLAUS Danny (€25)
Dhr VAN DE VOORDE Paul (€25)
Dhr VAN SPEYBROECK Marc (€25)
Dhr STROOBANTS Aimé (€25)
Prof. dr. ERVYNCK Gontran (€25)
Dhr BAILLEUL Marc (€25)
Dhr SORGELOOSE-MASSANET Jan (€25)
Dhr DE SCHEPPER Joris (€25)

Dhr BUYSSE Raoul (€25)
Mevr. VANDERHEYDE-GOOSSENS S. (€25)
Mevr. HUBLE-VANKENHOVE Nadia (€25)
Dhr THYSBAERT-VAN OOST Georges (€25)
Dhr dr. AERS Erik (€25)
Dhr DE POURCQ Frank (€25)
Dhr VERSCHOORE Anne (€25)
Dhr VAN RYSSSEL-DA COSTA PEDRO Daniël (€25)
Dhr URMEL Raphaël (€25)
Dhr DERYCKE Paul (€25)
Dhr VERVENNE - VAN TENTE Ivan (€25)
Dhr VERHEGGEN Fernand (€25)
Dhr HELLINCK-LAMBRECHT Achiel (€25)
Dhr SPANOGHE Pieter (€25)
Dhr SCHEIR-VANDEKERCKHOVE Roger (€25)
Dhr GENBRUGGE Philippe (€25)
Dhr GOETHALS Fernand (€25)
Dhr DEBUNDERIE Willy (€25)
Dhr RAMON Roger (€25)
Dhr ROGIER-JOLIET Erik (€25)
Dhr de CLIPPELE François (€25)
Dhr CASSIMAN-VAN UYTFANCK Piet (€25)
Dhr VAN BOSSELE Laurent (€25)
Mevr. VANDENDAELE Arlette (€25)
Dhr VANDENBROELE-VERHELST Erik (€25)
Dhr VERSTEELE Rogier (€25)
Dhr VERCAUTER-VAN LIERDE Aimé (€25)
Dhr ROTTIERS-SOUWERK André (€25)
Dhr dr. GOETGHEBUER Thierry (€25)
Dhr VANDAMME Roland (€25)
Dhr HIMSCHOOT Guy (€25)
Dhr LODRIGO Gilbert (€25)
Dhr VAN WYNSBERGE Alfons (€25)
Dhr DE MUNNINCK-DE VUYST Herwig (€25)
Mevr. OOSTERLINCK Josine (€25)

Dhr DHAENE Jean (€25)
 Mevr. DE RUYCK Regina (€25)
 Dhr DE CLERCQ-RASSCHAERT Raoul (€25)
 Dhr DE MEYERE-VAN HOUCKE Eric (€25)
 Dhr VERSPEETEN-DE VILDER Gerard (€25)
 Dhr LEYS André (€25)
 Dhr RAMAN André (€25)
 Mevr. MEYVAERT-BURGHGRAEVE L. (€25)
 Dhr ANTHONIS Paul (€25)
 Mevr. VANDE CASTEELE Godelieve (€25)
 Dhr LEEMAN Marcel (€25)
 Mevr. PODEVYN Jacqueline (€25)
 Mw DE GROOTE M. L. (€25)
 Dhr DEKEYSER-BILLIET Erik (€25)
 Dhr BOCKSTAEL Philippe (€25)
 Mevr. BRION Carla (€25)
 Dhr MARCHAND-BAELE Jean-Marie + Rosa (€25)
 Mevr. DE VUYST Marianne (€25)
 Dhr DEBACKER-DE MEYER Dirk (€25)
 Dhr dr. SABBE Daniël (€25)
 Dhr WEEWUTERS Frank (€25)
 Dhr CARRETTE Aimé (€25)
 Dhr DEPROOST Leon (€25)
 Mevr. SONNEVILLE Paula (€25)
 Dhr LIPPENS Marie (€25)
 Dhr DE SMUL Luc (€25)
 Dhr ROOMS J.-P. (€25)
 Dhr BALCAEN HEYMANS Laurent (€25)
 Dhr SELS Albert (€25)
 Mevr. DOORNAERT Dorine (€25)
 Mevr. VAN HAUWAERT Catherina (€25)
 Dhr DE BRUYKER Guido (€25)
 Dhr LEMAITRE Leon (€25)
 Dhr UYTTERHAEGEN-CORDY Pierre (€25)
 Mevr. BORGGOO Rita (€25)
 Dhr VAN RIE Agnes (€25)
 Dhr dr. KLUYSKENS Paul - Droesbeque Nicole (€25)
 Dhr ROELS Christian (€25)
 Dhr dr. GOMBAULT Philippe (€25)
 Dhr PECKSTADT Emmanuel (€25)
 Mevr. CARREZ Suzanne (€25)
 Dhr MANESSE Marc (€25)
 Dhr EVERAERT Willy (€25)
 Dhr DE BROE Luc (€25)
 Dhr LOOCKX Marc (€25)
 Dhr DE PAEPE Luc (€25)
 Dhr LIPPENS Leon (€25)
 Dhr WIEME - De Vos Julien (€25)
 Dhr BRACKE Luc (€25)
 Mevr. CERULUS-VAN GAEVER M. (€25)
 Dhr LENTZ Christian (€25)
 Dhr VAN AUTREVE-MARCHAND Martin (€25)
 Dhr DEBERGH Philippe (€25)
 Dhr VAN HECKE Etienne (€25)
 Mevr. VERSCHOOORE Nicole (€25)
 Dhr VAN EECKHAUTE Pierre (€25)
 Dhr de SCHRYVER Antoon (€25)
 Dhr D'HONT Daniel (€25)
 Dhr VANDEVOORDE Jean Louis (€25)
 Mevr. LANOOT Monique (€25)
 Dhr DEBERGH Jean-Pierre (€25)
 Dhr VAN EECKHOUTTE Willy (€25)
 Prof. dr. EYLENBOSCH Ernest (€25)
 Dhr dr. DE SMET Michel (€25)
 Dhr HAYDON Roger (€25)
 Dhr dr. SABBE Michel (€25)
 Dhr VAN SEVEREN Jean-Paul (€25)
 Mevr. KEVERIJN Annie (€25)
 Dhr THOMAS-SCHAMP Christian (€25)
 Dhr D'HONDT Bart (€25)
 Mevr. D'HONDT Juliana (€25)
 Mw DE MEESTERE Georgette (€25)
 Mevr. MARECHAL Griet (€25)
 Dhr DE BODT-PETIT Marc (€25)
 Dhr MAERTENS Raoul (€25)
 Dhr Dr. VAN DEN ABEELE Guy (€25)
 Dhr SAELENS Johan (€25)
 Dhr DE MEYER Marc (€25)
 Dhr en Mevr. HOSDEZ-DE TOLLENARE P & N (€25)

Dhr SCHOORS Erwin (€25)
Dhr CANNOOT J.P. (€25)
Dhr LAGROU Jackie (€25)
Dhr VANDE VEEGAETE-DE JAEGER
(€25)
Dhr D'HONDT Christiaan (€25)
Dhr VERMEIRE Dirk (€25)
Prof. dr. MARTYN Georges (€25)
Dhr VAN KEYMEULEN Peter (€25)
Dhr VERSCHUEREN Philippe (€25)
Dhr VAN DURME Denis (€25)
Dhr VAN BRUWAENE Norbert (€25)
Dhr DEPOORTERE Wim (€25)
Dhr MARIJNS Jan (€25)
Dhr ERAUW Kris (€25)
Dhr SCHOOLS Robert (€25)
Dhr STEVENS - CORIJN W. (€25)
Mevr. MORTIER Marijke (€25)
Dhr ROELENS Stephane (€25)
Dhr PIETERS Richard (€25)
Dhr DE LATTE Guido (€25)
Dhr DESCAMPS Antoine (€25)
Dhr en Mevr. VAN MALDEGHEM – DE
SMET (€25)
Dhr VAN DE SYPE-NAUDTS (€25)
Dhr BAERT Steven (€25)
Mevr. HOSTE Lucrèce (€25)
Dhr DE WULF - SIERENS Jean-Marie
(€25)
Dhr BISKUP Jean (€25)
Dhr DE ROO-BONTE (€25)
Dhr VAN STEENDAM Rudy (€25)
Dhr HEBBRECHT Julien (€25)
Dhr DEWEIRT Martine (€25)
Dhr DE CLOET Jean Paul (€25)
Mevr. BRACKE Kathleen (€25)
Dhr DRIESSENS Jan (€25)
Mevr. PAUWELS Tina (€25)
Dhr en Mevr. MAREEN-VANDEWEG-
HE (€25)

GENSTE MONUMENTALE DEUREN

In 1918 tekende de van zijn oorlogskwetsuren herstellende architect Gaston De Bruycker een hele reeks Gentse portieken en deuren. Ze worden bewaard in het documentatiecentrum DSMG Sint-Amandsberg. Hier een kleine selectie van zijn werk uit de omgeving van de Sint-Michielskerk. Hoeveel bleef er daarvan na bijna een eeuw nog bewaard?

Inhoud 46e jaargang 2017

nr. 1 januari - februari 2017

- Een kleine Gentse stokers- en brouwersgeschiedenis aan de Apostelhuizen - Koepoortkaai (1831-1929).
Afl levering 2. Naast stokerij ook brouwerij (1844-1849).
Marc Hanson. 2
- Van de *Biecurf* tot het *Papen huus* bij de Sint-Jorisbrug
Luc Devriese, Herman Rosseau. 8
- Waarom dronken de Baafse monniken liever wijn dan bier?
Marc Hanson. 26
- Geen oesters met een wijntje op de Kouter in 1788-1790, wel wafels met punch in een ‘waeffel cabaene’.
Luc Devriese. 28
- De waarheid over het geval Lambilotte.
Eric Vermeirsch. 33
- Zu ‘t ien en ‘t ander van nen eûwen azent van Gent: Einde Were.
Rudy Duprez. 36
- Het casino aan de Coupure gezien door tijdgenoten (1838 en 1905). 49
- Een speurtocht naar het rijke verleden van mosterdhandel Tierenteyn
André Delcart. 57
- Het einde van de wereld in Gent.
Luc Devriese, Frank Gelaude. 65
- De ‘platen’ van Ter Platen: een extra illustratie.
Frank Gelaude. 71
- Straffe toeren (1811 en 1809). 72
- Juffrouw ‘zang-de-les’ musicceert en vertelt.
Met de beerkan naar Port Arthur tijdens Wereldoorlog I
Marie-Jeanne De Smet. 74
- Lezers aan het woord. 76
- ‘t Kan verkeren. 78

nr. 2 maart - april 2017

- Een kleine Gentse stokers- en brouwersgeschiedenis aan de Apostelhuizen - Koepoortkaai (1831-1929).
Afl levering 3. Groeiend ambachtelijk bedrijf (1849-1858) en brouwer Spilthoorn zonder opvolger (1859-1879).
Marc Hanson. 82
- Charles Niellon, Frans generaal in Gent (1831).
Alexander Evrard. 89
- Karel V en de opvolging van de bouw van het Nieuw Kasteel te Gent (1540-1545).
Marc Hanson. 93
- Schepen, sloopstrekken en schippers aan de Jooremaaie (vertaling).
Francine Somers. 101

- De bombardementen op Merelbeke-station. Dagboekfragmenten uit 1943 en 1944. Maria Turkelboom.	108
- Dagboek te Gent in 1944, bijgehouden door Raoul Van Caenegem.	112
- Straffe toeren (1808 en 1809).	120
- Bernard Van Wambeke. Hyotheekbewaarder in Gent en ‘a man for all seasons’ Guido De Latte.	125
- Wijzemanstraat, Penitentenstraat, Sint-Amelbergastraat en ex-Minnenmansteeg. Luc Devriese.	131
- Zu ‘t één en tander van nen euwen azent van Gent Rudy Duprez.	145
- Juffrouw ‘zang-de-les’ vertelt. Door de prikdraad kruipen aan ‘t Zuid. Marie-Jeanne De Smet.	151
- Lezers aan het woord.	152
- DSMG	155
- In Memoriam Frans Marcel De Bleecker	157
- ‘t Kan verkeren.	159
- Schandaal: voordrachten in een historisch kader	160

nr. 3 mei - juni 2017

- Dagboek te Gent in 1944 bijgehouden door Raoul van Caenegem. Deel II, mei 1944 R. van Caenegem.	162
- Alfons van Werveke en zijn ‘schatkamers’ in het Gentse stadsarchief. De redactie.	173
- Van verschrikkelijke woonkazernes in Onderbergen tot Universitair Pand (1946-1991). Luc Devriese.	177
- Het Nieuwhof van de Sint-Baafsabdij te Gent. Marc Hanson.	180
- Criminaliteit in Gent in de vorige eeuw.	191
- Een kleine Gentse stokers- en brouwersgeschiedenis aan de Apostelhuizen - Koepoortkaai (1831-1929). Aflevering 4. Brouwerij Minne. Marc Hanson.	198
- Een wandelingsken in ‘t ronde van Gent: Herinneringen en schetsen. Naar Lodewijk De Vriese.	204
- Op vrijdag. Francine Somers.	220
- Straffe toeren.	222
- Zu ‘t één en tander van nen euwen azent van Gent. Deel 3. Boel in caberdoezen en elders. Rudy Duprez.	227
- Lezers aan het woord.	237

nr. 4-5 juli - augustus - september - oktoberi 2017

- Dagboek te Gent in 1944 bijgehouden door Raoul van Caenegem.
Deel III.
R. van Caenegem. 242
- Een kleine Gentse stokers- en brouwersgeschiedenis aan de Apostelhuizen -
Koepoortkaai (1831-1929). Aflevering 5. Brouwerij en mouterij Van Oudenhove.
Marc Hanson. 252
- Criminaliteit in Gent in de vorige eeuw. Uit een politierapport (1955).
Deel 2. Probleemwijken. 258
- Uit de schatkamers van Alfons Van Werveke. Op de Gentse vogelmarkt
'groot rumoer, kijven ende claegen' op de markt (1661). 269
- Jozef Cantré beitelde de socialistische man en vrouw in het Anseelemonument.
Wim Van Driesche. 273
- Kapittelstraat: Een zo niet gemakkelijk te interpreteren gevelsteen uit 1581
aan het Kapittelhuis, werk van beeldhouwer Jan Schoorman.
Luc Devriese. 283
- Azent van Gent. Deel 4. Motard.
Rudy Duprez. 288
- Hoe maak ik een luchtballon?
Een handleiding uit de 'Wegwijzer van Gent' 1785.
Luc Devriese. 298
- Matelotte smullen aan de oever van de Leie.
Luc Devriese. 301
- Een kleurrijke famielde Van Damme. 'Das Pferdchen' (Het paardje),
lijflied van nonkel Frans.
Eric Vermeirsch. 306
- Dank aan onze milde schenkers. (DSMG, Bgijnhof, Sint-Amandsberg). 309
- Sint-Veerle bij het Gravensteen en in de Sint-Baafsabdij.
Marc Hanson. 312
- Lezers aan het woord. 318

nr. 6 november - december 2017

- Dagboek te Gent in 1944 bijgehouden door Raoul van Caenegem.
Deel IV augustus en september: de bevrijding.
R. van Caenegem. 322
- Een kleine Gentse stokers- en brouwersgeschiedenis aan de
Apostelhuizen - Koepoortkaai (1831 - 1929). Aflevering 6. Bedrijf in
een snel veranderende brouwerijwereld (van 1892 tot 1914).
Marc Hanson. 330
- Criminaliteit in Gent in de vorige eeuw. Uit een politierapport (1955).
Deel 3. Oorzaken en uitlokkende factoren. 337
- Verkoop van brandewijn en 'levende waters': enkel op straat (1577-1601). 346
- De bombardementen.
Eric Vermeirsch. 349

- In en om de cinema's aan 't Zuid. Francine Somers.	352
- Leiekaai, een laatste stukje van de Buitenste Oude Leie. Frank Gelaude, Luc Devriese.	355
- Zu 't één en tander van nen euwen azent van Gent. Rudy Duprez.	360
- Bijenteelt in de Gentse Sint-Baafsabdij. Marc Hanson.	370
- 'juffrouw – zang – de – les' musiceert en vertelt. Marie - Jeanne De Smet.	377
- Ghendtsche Tydinghen en Van Mensen en Dingen: zusterbladen? Adrien Brysse.	377
- Lezers aan het woord.	381
- Beschermleden 2017 - Steunende leden 2017.	387
- Gentse monumentale deuren.	392
- Inhoud 46ste jaargang 2017.	397

Ghendtsche Tydinghen is een uitgave van Heemkundige en Historische Kring Gent vzw met de steun van de Stad Gent en de provincie Oost-Vlaanderen.

Zetel: Convent Engelbertus - Groot Begijnhof, huis nr. 46.
9040 Gent (Sint-Amandsberg)
Bibliotheek en documentatieverzameling: in het
DSMG, Begijnhof nr. 46,
Sint-Amandsberg: elke zondag van 10 tot 12 uur
(uitgenomen op feestdagen). Gesloten in juli en augustus.

Lidgeld: Gewone leden: 15 euro
Steunende leden: 25 euro
Beschermleden: vanaf 30 euro
Te factureren leden: 25 euro
Buitenlandse leden: 25 euro
Postrekening: IBAN: BE73 0001 0504 7360,
BIC: BPOTBEB 1 van de "HHKG" te 9040 Gent.

Secretaris,
Ruildienst en
Administratie:

Nieuwe leden, ontslag, opzeggen, adresveranderingen
en bij het niet ontvangen van het tijdschrift:
Luc Devriese - Goudstraat 12, 9000 Gent. e-mailadres:
g.t@telenet.be - tel. 09 224 05 27 en 0486 176 293
website: www.ghendtschetydinghen.be.

Redactieadres: Clarissenstraat 14, 9000 Gent, tel. 09 329 71 45
Auteurs worden verzocht kopij zo mogelijk digitaal
aan te leveren op: g.t@telenet.be en een afdruk op te
sturen aan het redactieadres

V.U.: Luc Devriese - Goudstraat 12, 9000 Gent.

Druk: NV Drukkerij Verbeke, Lijnmolenstraat 34-36,
9040 Gent,
tel. 09 228 10 33 - e-mail: drukkerij.verbeke@skynet.be

ISSN 1783-9033

